

Het meten van het effect van Talk 'n Joy: de ontwikkeling van een veerkrachtvragenlijst.

Lauren Schonewille

Bachelorthese Psychologie

UNIVERSITEIT TWENTE

Juni 2018

Universiteit Twente

Eerste begeleider: Chak Yuen Yu

Tweede begeleider: Marcel Pieterse

Tactus Verslavingszorg

Begeleider: Miranda Velthuis

Abstract

Resilience is an important protective factor in the development of substance disorder under children of addicted parents. The aim of this study was to develop a resilience measurement tool to measure the effect of the intervention Talk 'n Joy created and conducted by 'Tactus Verslavingszorg'. After a literature-search assorted resilience questionnaires were found. Based on the psychometric qualities and the characteristics of the test, the Child Youth Resilience Measure (CYRM) was chosen. Following a translation to Dutch, professionals that were involved in Talk 'n Joy were interviewed about the questionnaire and about conditions for conducting the CYRM-26 and -28. Feedback was given and suggestions were made by the professionals. The CYRM-26 and -28 were further adapted on mostly lay-out and formulation of items, before a pilot was conducted. The pilot study was administered by eight participants that were engaged in Talk 'n Joy. The participants filled out the CYRM-26 or -28, while thinking aloud. After filling out the CYRM the participants answered a few questions about their opinion on the questionnaire asked by the researcher. The participants experienced several difficulties with the items on the questionnaire. However most participant judged the CYRM as 'good' and 'it didn't take too long to fill in, which was good'. Subsequently, the feedback and answers of the participants was processed in a way that final adaptations in the formulation of items could be made. With a few annotations the CYRM-26 and -28 are suitable for use within Talk 'n Joy.

Samenvatting

Bijna 17% van de Nederlandse kinderen onder de achttien jaar hebben een ouder met een psychische stoornis of verslavingsproblematiek. Kinderen van verslaafde ouders (KVO) en kinderen van ouders met een psychische stoornis (KOPP) lopen het risico om verschillende problematiek of stoornissen te ontwikkelen. De ontwikkeling van verslavingsproblematiek is één van deze stoornissen. Verschillende factoren dragen bij aan of beschermen tegen de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij kinderen van verslaafde ouders. Een verstoorde familiestructuur en een onveilige hechting zijn voorbeelden van risicofactoren voor de ontwikkeling van verslavingsproblematiek. Desondanks kunnen ook beschermende factoren gevonden worden. Enkele van deze beschermende factoren zijn: betrokkenheid in sociale activiteiten, een hechte en warme relatie met minimaal één volwassene in een verzorgende rol en veerkracht. In deze studie wordt veerkracht als beschermende factor bij de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij kinderen van een verslaafde ouder uitgelicht.

Talk 'n Joy is een interventie gericht op het bevorderen van veerkracht bij kinderen van verslaafde ouders. De interventie kent vier typen; (1) individuele gesprekken, (2) Talk 'n Joy club, (3) Talk 'n Joy week en (4) Talk 'n Joy dag. Bij alle interventietypen worden thema's met betrekking tot veerkracht behandeld. De interventie is gebaseerd op het 'Huis-model' dat bestaat uit vijf elementen die ten grondslag liggen aan veerkracht. Om het effect van de interventie Talk 'n Joy te kunnen meten, is behoefte aan een meetinstrument dat veerkracht meet.

Na een literatuurstudie werd een selectie aan veerkrachtvragenlijsten gemaakt. Op basis van de psychometrische kwaliteiten en eigenschappen, werd gekozen voor de Child Youth Resilience Measure (CYRM). De CYRM-26 is een versie van de vragenlijst die als doelgroep kinderen van 5-9 jaar heeft. De CYRM-28 heeft als doelgroep kinderen van 9-23 jaar. Na een vertaling van de vragenlijst naar het Nederlands, werden professionals die betrokken waren bij Talk 'n Joy geïnterviewd over de vragenlijst. De professionals gaven feedback en suggesties. De CYRM-26 en -28 werd voornamelijk aangepast op item-formulering en lay-out, voordat een pilotstudie werd uitgevoerd. De pilotstudie werd uitgevoerd bij acht deelnemers aan Talk 'n Joy. De deelnemers vulden de vragenlijst in terwijl ze hardop nadachten over het item. Na het invullen van de lijst gaven de respondenten hun mening over de vragenlijst door een aantal vragen te beantwoorden die door de onderzoeker werden gesteld. Naderhand werden de feedback en de antwoorden op de vragen verwerkt, zodat de laatste aanpassingen in de vragenlijsten konden worden aangebracht.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Kinderen van verslaafde ouders	5
1.2 Veerkracht	7
1.3 Talk 'n Joy	8
1.4 Aanleiding onderzoek	8
1.5 Doelstelling	9
1.6 Vraagstelling	9
2. Methode literatuurstudie	10
2.1 Methode literatuurstudie	10
3. Resultaten literatuurstudie	10
3.1 Meetinstrumenten veerkracht	10
3.2 Keuze meetinstrument	13
4. Methode interviews professionals	14
4.1 Design	14
4.2 Deelnemers	14
4.3 Materialen	15
4.4 Procedure	15
4.5 Data-analyse	16
5. Resultaten interviews professionals	16
5.1 Resultaten interviews professionals Tactus	16
5.2 Aanpassingen in vragenlijsten na uitvoering interviews	18
6. Methode pre-test deelnemers Talk 'n Joy	19
6.1 Design	19
6.2 Deelnemers	19
6.3 Materialen	19
6.4 Procedure	19
6.5 Data-analyse	20
7. Resultaten pre-test deelnemers Talk 'n Joy	20
7.1 Resultaten afname CYRM-26	20
7.2 Resultaten afname CYRM-28	21
7.3 Aanpassingen CYRM-26 en -28	22
8. Discussie	23
8.1 Conclusies onderzoek	23
8.2 Beperkingen	24
8.3 Aanbevelingen	27
8.3.1 Vervolgonderzoek	27

8.3.2 Aanbevelingen implementatie vragenlijst	28
8.3.3 Aanbevelingen afnamemoment.....	29
Literatuurlijst.....	32
Bijlagen	36

1. Inleiding

1.1 Kinderen van verslaafde ouders

In 2017 telde Nederland een ruime 3,4 miljoen kinderen onder de achttien jaar (CBS, 2018). Van dit aantal heeft circa 577.000 kinderen een ouder met verslavingsproblematiek of een psychische stoornis (Trimbos Instituut, 2018). Dit wil zeggen dat een kleine 17% van de kinderen onder de achttien jaar, kinderen van ouders met psychische problemen (KOPP) of kinderen van verslaafde ouders (KVO) zijn. Van kinderen van middelen misbruikende ouders wordt verwacht dat ze een verhoogd risico lopen op het ontwikkelen van verschillende ontwikkelings- en gedragsproblemen, waaronder problematiek met middelen gebruik (Conners, et al. 2004).

Naast de ontwikkeling van problematiek bij het kind zelf, hebben KVO-kinderen een verhoogde kans op verschillende traumatische ervaringen. Zo stelden Anda en anderen (2012) dat kinderen die opgroeien met alcohol-misbruikende ouders een aanzienlijk verhoogde kans hebben op onder andere ervaringen met emotioneel, fysiek en seksueel misbruik, illegaal drugsmisbruik, een psychische stoornis en ouderlijke scheiding. Een overeenkomstige bevinding tussen het onderzoek van Conners en anderen. (2004) en Anda en anderen (2012) is het verhoogde risico op de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij KVO-kinderen. Deze bevinding kan dus als belangrijke risicofactor worden gezien. Samenvattend zijn negatieve ervaringen, het oplopen van een psychische stoornis en een verhoogd risico op verslavingsproblematiek veelvoorkomende problemen bij KVO-kinderen. Gezien de risico's die verslavingsproblematiek bij de ouders met zich meebrengt, wordt hier in dit onderzoek dieper op in gegaan.

Risico- en beschermende factoren.

Verschillende factoren dragen bij aan het al dan niet ontwikkelen van verslaving of gerelateerde psychische problematiek bij KVO-kinderen. Deze bijdragende factoren kunnen de kans op de ontwikkeling van problematiek vergroten of juist verkleinen. De factoren die hiermee worden bedoeld, heten risicofactoren en beschermende factoren. Met risico en beschermende factoren worden de genetische en omgevingsfactoren bedoeld die respectievelijk bijdragen aan of beschermen tegen het gebruik van drugs bij jongeren en volwassenen. Een ouderlijke verslaving is bijvoorbeeld een risicofactor voor de ontwikkeling van verslaving bij het kind. Een verhoogd risico wil niet zeggen dat een kind van een verslaafde ouder per definitie verslavingsproblematiek ontwikkelt. Gesteld kan worden dat risico en beschermende factoren

een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij kinderen.

Naast een ouderlijke verslaving, zijn een aantal andere risicofactoren gevonden voor de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij kinderen. Een verminderde of onveilige hechting kan als risicofactor voor drugsgebruik worden gezien (Becoña, del Elena, Amador, & Ramón, 2014). Daarnaast toonde de studie van Lilja, Larsson, Wilhelsen en Hamilton (2001) enkele andere beperkingen in de familierelatie aan als risicofactor voor verslaving op latere leeftijd. In deze studie worden namelijk een gebrek aan ouderlijke steun, verstoorde communicatiepatronen, beperkte familiestructuur of een verstoorde familie als risicofactoren voor drugsgebruik vanaf de adolescentieperiode gezien. Mogelijkerwijs bestaan deze risicofactoren zowel afhankelijk als onafhankelijk van een verslaving bij de ouder. Ondanks de onduidelijkheid over de causaliteit tussen deze factoren, is het belangrijk om deze factoren toch in beschouwing te nemen tijdens deze studie. Van alle hierboven genoemde factoren is namelijk aangetoond dat het risicofactoren zijn voor de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij kinderen op latere leeftijd.

Niet alleen de aanwezigheid van risicofactoren kan de ontwikkeling van verslavingsproblematiek beïnvloeden. Beschermende factoren kunnen als cruciaal worden gezien bij het tegengaan van verslavingsproblematiek bij jongeren, omdat de invloed van een risicofactor afhangt van de (mate van) aanwezigheid van een beschermende factor (Zimmerman, Bingenheimer, & Notaro, 2002). Vanuit dit punt gezien, kan een beschermende factor de invloed van een ouderlijke verslaving op de ontwikkeling van een verslaving bij het kind doen verminderen. Beschermende factoren mediëren of modereren slechts het effect van de blootstelling aan risicofactoren (Cowen & Work, 1988; Garmzezy, 1985; Rutter, 1985; Werner, 1989 zoals geciteerd in Hawkins, Catalano, & Miller, 1992). Hiermee wordt bedoeld dat beschermende factoren bescherming bieden tegen de risicofactoren of het effect van de risicofactor verminderen. Samenvattend, wordt in het huidige onderzoek bedoeld dat beschermende factoren als buffer tegen de gevolgen van risicofactoren kunnen worden beschouwd.

Enkele studies toonden verschillende beschermende factoren met betrekking tot de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij KVO-kinderen. De studie van Ronel en Levy-Cahana (2011) wees uit dat wanneer een tiener zijn middelen-afhankelijke ouder als zwakker dan zichzelf beschouwt, dit een beschermende factor is tegen middelenmisbruik op latere leeftijd. Op basis hiervan kan worden gesteld dat perceptie van de eigenwaarde van een kind een rol speelt in de gevoeligheid voor verslaving. Andere beschermende factoren die Velleman, en Templeton (2007) in hun onderzoek noemen zijn: de aanwezigheid van een stabiel ouderlijk

figuur, een vertrouwde relatie met minimaal één volwassene in een verzorgende positie, zoals een grootouder, positieve ouderlijke opvoedstijl en eigenschappen, betrokkenheid in verschillende (sociale) activiteiten en positieve mogelijkheden op momenten van levenstransities. Tot slot, veronderstelde Rutter (1985) zoals geciteerd in Hawkins, en anderen (1992) dat veerkracht bescherming biedt tegen blootstelling aan risicofactoren die bijdragen aan middelen gebruik op latere leeftijd. Deze laatste beschermende factor is een belangrijke factor voor dit onderzoek. Veerkracht is namelijk een potentieel beïnvloedbaar proces dat een interactie vormt tussen het individu en de sociale context (Velleman, & Templeton, 2007).

1.2 Veerkracht

Veerkracht is een belangrijke modererende factor waar in dit onderzoek de nadruk op wordt gelegd. In de literatuur wordt gesproken van de Engelse term ‘resilience’. Vertaald naar het Nederlands, wordt in dit onderzoek de benaming veerkracht gebruikt als in de Engelstalige literatuur over ‘resilience’ wordt gesproken. Veerkracht kan worden beschreven als verminderde kwetsbaarheid voor risico-ervaringen vanuit de omgeving, als het beter omgaan met stress of tegenspoed of als een relatief positieve uitkomst ondanks risico-ervaringen (Rutter, 2006). Masten en Coatsworth (1998) definieerden veerkracht als een gemanifesteerd patroon van effectieve adaptatie aan een omgeving waar significante bedreigingen zijn (geweest) voor ontwikkeling en adaptatie. Interpreterend naar dit onderzoek over de ontwikkeling van verslavingsproblematiek bij kinderen, betekent dit dat een veerkrachtig kind minder kwetsbaar zou zijn voor de hierboven genoemde risicofactoren en beter kan omgaan met stress of tegenspoed die de risicofactoren met zich meebrengen.

Het beoordelen van veerkracht moet worden gedaan aan de hand van twee voorwaarden (Masten, 2001; Masten, et al. 1998). Ten eerste, moet een individu blootgesteld zijn aan een serieuze bedreiging op de eigen ontwikkeling. Hierbij kan gedacht worden aan leven in armoede, het overlijden van een ouder of huiselijk geweld. Ten tweede, moet sprake zijn van een goede kwaliteit van adaptatie tijdens of na deze bedreiging. Dit betekent dat geen negatieve gevolgen ondervonden worden ondanks de blootstelling aan de bedreigende factor. De studie van Ungar (2008) bundelde verschillende studies en concludeerde dat veerkracht van een kind wordt beïnvloed door diens omgeving. Op basis van deze bevindingen kan gesteld worden dat de omgeving bepalend is voor de ontwikkeling van veerkracht.

Hawkins, en anderen (1992) veronderstelden dat het verbeteren van veerkracht bescherming biedt tegen later middelenmisbruik. Veerkracht zorgt namelijk voor een verminderde kwetsbaarheid voor negatieve externe ervaringen, waardoor kinderen beter zijn

opgewassen tegen blootstelling aan middelen. Van belang is dat kwetsbaarheid moet worden verminderd en veerkracht worden vergroot om hen die een risico lopen te beschermen tegen ongewenste uitkomsten.

Concluderend, wordt veerkracht in dit onderzoek als een belangrijke beschermende factor bij KVO-kinderen beschouwd. KVO-kinderen voldoen aan de voorwaarden voor een beoordeling van veerkracht. Daarnaast speelt veerkracht een aanzienlijke rol bij het voorkomen van middelenmisbruik op latere leeftijd.

Door de veerkracht van het individu positief te beïnvloeden, wordt verwacht dat het individu beter om kan gaan met de invloed van de sociale context. Veerkracht is namelijk veranderbaar en kan worden verbeterd door therapie (Conner, & Davidson, 2003). Een therapeutische behandeling die centraal staat in dit onderzoek om veerkracht bij KVO-kinderen te vergroten, is Talk 'n Joy.

1.3 Talk 'n Joy

Talk 'n Joy is een door Tactus ontwikkelde interventie met als voornaamste doel het vergroten van de veerkracht bij KVO-kinderen tussen de zes en achttien jaar om daarmee verslavingsproblematiek op latere leeftijd te voorkomen. Talk 'n Joy stelt lotgenotencontact van belang waar naast leermomenten, ook plaats is voor plezierige activiteiten (Spanjer, 2017). De interventie kent vier typen die plaatsvinden na een intakegesprek met kind en ouder(s). Dit zijn de Talk 'n Joy club, Talk 'n Joy individuele gesprekken, Talk 'n Joy week en de Talk 'n Joy dagen. Gedurende de typen van de interventies worden verschillende thema's besproken. Het vergroten van de veerkracht van deze kinderen is een terugkomend element in al deze thema's. De thema's die worden behandeld zijn gebaseerd op het Huis-model (Vanistendael, 2003 zoals geciteerd in Maarseveen, 2009). De elementen van dit model zijn gedragenheden, vaardigheden, humor, eigenwaarde en zingeving en zijn ontwikkeld op basis van wetenschappelijk onderzoek (Nederlands Jeugdinstituut, n.d.). Gedragsveranderingstechnieken die bij de interventie gebruikt worden zijn psycho-educatie, coping-vaardigheden en het bevorderen van zelfvertrouwen (Spanjer, 2017). Talk 'n Joy is een vrijblijvende interventie. Dit wil zeggen dat kinderen per bijeenkomst of vakantieweek zelf bepalen of ze komen. Momenteel is Talk 'n Joy in het proces van verkrijging van erkenning door het Nederlands Jeugdinstituut.

1.4 Aanleiding onderzoek

Een belangrijke stap in het verkrijgen van erkenning is de ontwikkeling van een adequate veerkracht-vragenlijst die het effect van de interventie kan meten. Tijdens de vakantieweek van 2016 heeft Tactus een veerkrachtvragenlijst ingezet uit het onderzoek van Maarseveen (2009).

Deze veerkrachtvragenlijst leverde niet het gewenste resultaat. De lengte en moeilijkheid van de vragenlijst maakten dat de respondenten moeite ondervonden tijdens de afname. Om deze reden is tijdens de vakantieweek van 2017 de FEEL-KJ en de Effect Evaluatie Vragenlijst afgenomen. De FEEL-KJ meet emotieregulatie bij kinderen van 8 tot 18 jaar. De Effect Evaluatie Vragenlijst is een vragenlijst met schalen die gaan over “relatie met de ouder met problematiek en met de andere ouder” en “uiten van gevoelens” (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). De schaal wordt gebruikt om inzicht te krijgen in de situatie van KVO- of KOPP-kinderen. Echter, werd geconcludeerd dat de voorkeur toch uitging naar een veerkrachtvragenlijst aangezien het vergroten van veerkracht de basis vormt voor Talk 'n Joy. Als Tactus Verslavingszorg in staat is om aan te kunnen tonen dat veerkracht van KVO-kinderen verhoogt door Talk 'n Joy, is dit een belangrijke stap in het voorkomen van verslavingsproblematiek bij kinderen en jongeren.

1.5 Doelstelling

Het voornaamste doel van dit onderzoek is het ontwikkelen of vinden van een passende en bruikbare veerkracht-vragenlijst om het effect van Talk 'n Joy te meten. Op basis van een literatuurstudie wordt bekeken wat bekend is over het meten van veerkracht bij kinderen en jongeren. Vervolgens vinden interviews met professionals plaats over de verwachte inhoud van een geschikte veerkrachtvragenlijst. De kennis uit de literatuur en praktijk wordt gebundeld om een geschikte veerkrachtvragenlijst in gebruik te kunnen nemen. Aansluitend, wordt een pre-test uitgevoerd bij kinderen om de vragenlijst op gebruikersvriendelijkheid, relevantie en inzetbaarheid binnen de interventie Talk n' Joy te toetsen. Belangrijk is dat de onderzoeker de wetenschappelijk onderbouwde vragenlijst onderzoekt binnen de groep waarin de vragenlijst geïmplementeerd wordt (Murray, 2009). Op deze manier wordt inzicht verkregen over hoe de professionals en kinderen keuzes maken bij de adoptie van de nieuwe vragenlijst.

1.6 Vraagstelling

Op basis van de literatuurstudie, de aanleiding van het onderzoek en de doelstelling van het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is op basis van wetenschappelijke literatuur een psychometrisch betrouwbare vragenlijst voor kinderen van verslaafde ouders?
- Over welke eigenschappen moet de veerkrachtvragenlijst beschikken om inzetbaar te zijn binnen Talk 'n Joy?
- In hoeverre is de gekozen veerkrachtvragenlijst inzetbaar binnen Talk 'n Joy?

- Wat moet de wijze van afname van de veerkrachtvragenlijst zijn om het effect van de interventie Talk 'n Joy goed te kunnen meten?
 - o Hoe frequent moet de veerkrachtvragenlijst afgenomen worden om het effect van de interventie Talk 'n Joy te meten?
 - o In welke context moet de veerkrachtvragenlijst afgenomen worden om een betrouwbare weerspiegeling te zijn van de ervaring van de deelnemers aan Talk 'n Joy?

2. Methode literatuurstudie

2.1 Methode literatuurstudie

Voor het verzamelen van literatuur over geschikte veerkrachtschalen werden vier bronnen geraadpleegd. Dit waren Google Scholar, Scopus, de gebruikte literatuur uit het onderzoek van Spanjer (2017) naar effectieve interventies voor KVO-kinderen en het onderzoek van Maarseveen (2009) naar de ontwikkeling van een “Resilience Meetinstrument”.

Bronnen uit de literatuurlijst van Spanjer (2017) werden geselecteerd op relevantie. Gekeken werd of in de titel termen als ‘veerkracht’ en ‘resilience’ in combinatie met ‘children’, ‘kinderen’ of ‘adolescent’ werd gebruikt. Indien dit het geval was werd de bron geraadpleegd. Daarnaast werden Google Scholar en Scopus gebruikt om literatuur te vinden over veerkrachtschalen bij kinderen. In beide databases werd onder andere de zoekterm “resilience OR veerkracht AND child OR kind OR adolescent AND measure” gebruikt. Het onderzoek van Maarseveen (2009) diende als achtergrond informatie, aangezien in dit onderzoek verschillende veerkrachtschalen tot 2009 uiteengezet zijn.

3. Resultaten literatuurstudie

3.1 Meetinstrumenten veerkracht

Het voornaamste doel van dit onderzoek was het in kaart brengen van een geschikte veerkrachtvragenlijst voor kinderen en jongeren van verslaafde ouders. Verschillende veerkrachtvragenlijsten werden behandeld, om zo tot een geschikte keuze te komen.

CD-RISC, Resiliency Attitudes and Skills Profile en READ

Windle en anderen (2011) onderzochten de psychometrische kwaliteit van verschillende veerkrachtschalen. Enkele noemenswaardige instrumenten die betrekking hebben op veerkracht

bij kinderen of jeugdigen worden genoemd. Ten eerste werd de Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC 10 items) besproken; een veerkracht vragenlijst die is getest op participanten met een gemiddelde leeftijd van 18.8 jaar (Campbell-Sills, & Stein, 2007). De betrouwbaarheid, interne consistentie en construct validiteit zijn goed (Campbell-Sills et al. 2007; Windle et al. 2011). Belangrijk is om de relatief hoge gemiddelde leeftijd van de CD-RISC in het achterhoofd te houden, mocht deze vragenlijst verder in het onderzoek gebruikt worden. Daarnaast werd de Resiliency Attitudes and Skills Profile uitgelicht. Dit is een vragenlijst voor adolescenten tussen de 12 en 19 jaar met zeven onderliggende dimensies die beogen veerkracht te meten (Hurtes, & Lawrence, 2001; Windle et al. 2011). Voor meer informatie over de onderliggende dimensies en de items zie bijlage A. Een sterke interne consistentie en inhoudsvaliditeit werd vastgesteld voor deze test (Hurtes, et al. 2001; Windle, et al. 2011). Tot slot wordt de Resilience Scale for Adolescents (READ) besproken. Deze vragenlijst voor jongeren tussen de 13 en 15 jaar betreft 28 items die persoonlijke competentie, sociale competentie, gestructureerde stijl, familie cohesie en sociale middelen meten (Hjemdal, Friborg, Stiles, Matinussen, & Rosenvinge, 2006). Volgens Windle en anderen (2011) heeft deze test een goede inhoudsvaliditeit en construct validiteit.

KIDSCREEN

Een andere vragenlijst die gevonden werd is de KIDSCREEN. Dit is een gezondheid gerelateerde vragenlijst die de kwaliteit van leven bij kinderen van 8 tot 18 jaar meet (Ravens-Sieberer, et al. 2014). Componenten die gemeten worden zijn: fysieke, psychologische, sociale, familiale, en school aspecten van welzijn (Ravens-Sieberer, et al. 2014). Drie varianten van de KIDSCREEN zijn beschikbaar. De databank van het Nederlands Jeugdinstituut (2018) vermeldt dat de langste versie, de KIDSCREEN-52 geschikt is voor evaluaties van interventies. De uitvoering met 10 items is geschikt voor epidemiologisch onderzoek en de uitvoering met 27 items is ten behoeve van globaal onderzoek. Zowel de KIDSCREEN-27 als de -52 voldoen aan de criteria van een nauwkeurig gedefinieerd concept om te meten, een hoge betrouwbaarheid en een goede validiteit (Ravens-Sierberer, et al. 2010). De KIDSCREEN-10 is makkelijker af te nemen, te scoren en te interpreteren. De onderliggende dimensies van de KIDSCREEN-52 en gezondheid gerelateerde kwaliteit van leven zijn minder goed vertegenwoordigd in de KIDSCREEN-10. Desalniettemin, blijkt uit onderzoek dat de validiteit van de KIDSCREEN-10 op veel vlakken gelijk is aan dat van de KIDSCREEN-27 (Ravens-Sieberer, et al. 2010).

CYRM

Tot slot is de Child and Youth Resilience Measure (CYRM) gevonden. De CYRM is een Engelstalige zelfevaluatie test bestaande uit 12, 26 of 28 items die oorspronkelijk was ontwikkeld voor kwetsbare adolescenten. De test is in verschillende varianten voor kinderen vanaf 5 jaar beschikbaar. Tevens is een “Person Most Knowledgeable” versie beschikbaar. Dit is een uitvoering van de CYRM waarin een naaste van de respondent vragen beantwoordt over de respondent. De CYRM-28 kent drie sub-schalen die vrij vertaald (1) individuele capaciteiten, (2) relaties met primaire verzorgers en (3) contextuele factoren die een gevoel van betrokkenheid faciliteren zijn (Ungar, 2016). De definitie van veerkracht die Ungar (2008) gebruikt, is het uitgangspunt van de CYRM. Vertaald luidt deze definitie als volgt: In de context van blootstelling aan significante tegenspoed, is veerkracht de vaardigheid van een individu om te navigeren naar psychologische, sociale, culturele en fysieke bronnen die het eigen welzijn ondersteunen. Daarnaast is veerkracht de capaciteit van het individu en van de gemeenschap om deze bronnen mogelijk te maken op een cultureel betekenisvolle manier.

De oorspronkelijke CYRM bestond uit 58 items die cross-cultureel gepilot is in veertien onderzoeksgebieden. Dit waren gebieden in Noord-Amerika, drie Afrikaanse landen, China, India, Colombia en Rusland (Ungar, & Liebenberg, 2011). Onder deze 58 items werden verschillende items verwijderd, omdat deze de psychometrische kwaliteiten van de test aantastten. Als besluit werd opgemaakt dat een variant met 28 items een betrouwbare representatie kan zijn van de onderliggende factoren van veerkracht in de veertien onderzoeksgebieden (Ungar, & Liebenberg, 2011).

Onderzoek toont aan dat de sub-schalen van de CYRM-28 intern consistent zijn (Liebenberg, Ungar, & de Vijver, 2012). Daarnaast stelden Windle, Bennett, & Noyes (2011) dat sprake is van een hoge inhoudsvaliditeit. Resultaten uit analyse suggereren dat in het algemeen de CYRM-28 een stabiele, valide en betrouwbare veerkrachtsmeting is onder jongeren (Sanders, Munford, Anwar, & Liebenberg, 2017). De studie van Sanders en anderen (2017) onder jongeren uit Nieuw-Zeeland vonden bewijs voor inhouds-, construct-, en criteriumvaliditeit van de CYRM-28. Tot slot, concludeerden Daigneault, Dion, Hébert, McDuff, en Vézina (2012) dat de CYRM-28 een sterke temporele stabiliteit heeft over zowel twee weken als drie maanden. De CYRM is voor lokaal gebruik beschikbaar na verschillende te ondernemen stappen (zie bijlage A).

Samenvattend, zijn vijf veerkrachtsschalen uiteengezet die geschikt zijn voor de doelgroep van dit onderzoek. Een overzicht van de verschillende soorten validiteit van deze schalen zijn weergegeven in tabel 1. Van deze vragenlijsten lijkt op basis van de

wetenschappelijke literatuur de psychometrische kwaliteit voldoende. De onderliggende dimensies en het type items behorend bij de meetinstrumenten kunnen indien nodig worden meegenomen bij de ontwikkeling van de veerkrachtvragenlijst voor Talk 'n Joy. Echter wordt eerst geprobeerd een bestaande vragenlijst te gebruiken bij de interventie. Een gevalideerde vragenlijst biedt meer wetenschappelijke onderbouwing dan een zelfontwikkelde vragenlijst en kan daarom gunstiger zijn als Tactus Talk 'n Joy erkend wil krijgen door het NJi.

Tabel 1: Overzicht psychometrische kwaliteiten veerkrachtschalen.

	Meetpretentie	Leeftijd	Validiteit
CD-RISC (Windle, et al. 2011)	Veerkracht	Gem. 18.8 jaar	Inhoudsvaliditeit: gemiddeld Constructvaliditeit: goed Interne consistentie: voldoende
Resiliency Attitudes and Skills Profile (Windle, et al. 2011)	Veerkracht	12-19 jaar	Inhoudsvaliditeit: goed Constructvaliditeit: voldoende Interne consistentie: voldoende
READ (Windle, et al. 2011)	Veerkracht factoren	13-15 jaar	Inhoudsvaliditeit: goed Constructvaliditeit: goed Interne consistentie: voldoende
KIDSCREEN - 27 en -52 (Ravens-Sierberer, et al. 2010)	Kwaliteit van leven	8-18 jaar	Goede validiteit en betrouwbaarheid
CYRM-28	Veerkracht	12-23 jaar	Inhoudsvaliditeit: goed Constructvaliditeit: onvoldoende Interne consistentie: voldoende (Windle et al. 2011) Sanders en anderen (2017) vonden bewijs voor inhouds-, construct-, en criteriumvaliditeit van de CYRM-28.

3.2 Keuze meetinstrument

Op basis van de literatuurstudie is om verschillende redenen gekozen voor de CYRM. Ten eerste, is de test oorspronkelijk ontworpen voor kwetsbare jongeren, een doelgroep die aansluit met de doelgroep van de interventie Talk 'n Joy. Ten tweede, lijken de psychometrische kwaliteiten van de test in meerdere culturen voldoende tot goed te zijn. Dit is belangrijk omdat

de test nog niet naar het Nederlands vertaald is en daarom geen informatie voorhanden is over de implementatie in Nederland. Ook sluit de leeftijdscategorie van de CYRM aan bij de leeftijd van de doelgroep van de interventie Talk 'n Joy. Tot slot, zijn enkele van de andere beschreven vragenlijsten eerder gebruikt door Talk 'n Joy of uiteengezet in het onderzoek van Maarseveen (2009). Deze lijsten bleken onvoldoende geschikt voor de doelgroep of meten geen veerkracht.

De CYRM-26 en -28 zijn op basis van de handleiding (Resilience Research Centre, 2016) letterlijk vertaald naar het Nederlands. Hierbij is de lay-out en de item-volgorde hetzelfde gebleven als bij de originele Engelstalige versie. Bij de CYRM-26 kon gekozen worden uit verschillende type antwoordmogelijkheden; deze varieerden van apen met verschillende emoties, smileys of een “ja-soms-nee” antwoordoptie. In dit onderzoek is gekozen voor het antwoordtype met de smileys. Dit lijkt een aantrekkelijk alternatief voor de doelgroep. Een ander aantrekkelijke optie, zou de apen met verschillende emoties zijn geweest. Echter namen de apen erg veel ruimte in op het papier, waardoor uit praktisch oogpunt niet is gekozen voor deze optie. Bij de CYRM-28 kon gekozen worden uit een 3-punt of een 5-punt Likert schaal. Besloten is beide varianten te vertalen en de professionals te betrekken in deze keuze.

4. Methode interviews professionals

4.1 Design

Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek. Gedurende de analyse werd inzicht verkregen over de mate van geschiktheid van de vertaalde CYRM-26 en 28 (zie bijlage B). Daarnaast werd door de onderzoeker vragen gesteld over een optimaal afnamemoment van de vragenlijst.

4.2 Deelnemers

De deelnemers voor het eerste deel van het onderzoek waren zes professionals van Tactus Verslavingszorg Enschede die betrokken zijn bij de interventie Talk 'n Joy. Deze professionals werkten binnen Tactus in de functie van preventiewerker, (ortho-)pedagoog, psychodiagnostisch medewerker of verpleegkundige. De professionals zijn ieder betrokken bij een ander onderdeel van Talk 'n Joy. Sommige professionals houden zich voornamelijk bezig met de Talk 'n Joy dagen en de Talk 'n Joy week, terwijl andere professionals Talk 'n Joy groepen voor oudere kinderen leiden. Allen zijn betrokken bij het vergroten van veerkracht bij KVO-kinderen. De professionals die de Talk 'n Joy leiden, zijn ook de begeleiders en vertrouwenspersoon van de kinderen bij de individuele gesprekken. Deze professionals weten dus het meeste over de kinderen en de over de doelen van de interventie. Tevens zijn deze

professionals het meest betrokken bij de interventie en zullen zij bij implementatie van de vragenlijst voornamelijk met de vragenlijst in aanraking komen. De veerkrachtvragenlijst moet zo goed mogelijk aansluiten bij de kinderen en bij het doel van Talk 'n Joy. Verwacht wordt dat de professionals die betrokken zijn bij de interventie daar het beste uitsluitsel over kunnen geven.

4.3 Materialen

Voor het eerste deel van het onderzoek werd gebruik gemaakt van een gestructureerd interviewschema (zie bijlage B). Het interviewschema is deels gebaseerd op de gesuggereerde tekortkomingen van de vragenlijst en afnamemoment die naar voren kwamen uit het onderzoek van Spanjer (2017). Dit schema is opgesteld nadat de CYRM-26 en -28 vertaald zijn. In totaal bevat het gestructureerde interviewschema vijftien vragen over de inhoud en de lay-out van de vragenlijst en over het afnamemoment. Dertien vragen gingen over de inhoud van de vragenlijst. Zowel over de lay-out van de vragenlijsten als over het afnamemoment werd één vraag gesteld.

4.4 Procedure

De professionals van Tactus Verslavingszorg werden in een afgesloten ruimte geïnterviewd aan de hand van een gestructureerd interviewschema. Dit interview had als doel de vertaalde versies van de CYRM-26 en -28 evalueren op bruikbaarheid en inzetbaarheid binnen de interventie Talk n Joy.

Bij aanvang van het interview werd verteld over het doel van het onderzoek. Om voor alle professionals duidelijkheid te creëren werd gekozen om het doel van het onderzoek te expliciteren. Dit werd gedaan door de aanleiding van het onderzoek te bespreken en te vertellen wat het doel is van het creëren van een geschikte vragenlijst. Vervolgens werd de vertaalde versie van de CYRM-26 getoond. Toen de professionals verbaal of non-verbaal aangaven dat ze de vragenlijst hadden gezien, werd aangevangen met de vragen. De interviewer stelde zes vragen over de inhoud van de vragenlijst. Nadat deze vragen gesteld waren, werd de vertaalde versie van de CYRM-28 met de 3-puntsschaal op papier getoond. De professionals hadden de gelegenheid om de vragenlijst te bekijken. Aansluitend werden zeven vragen gesteld over de inhoud van de vragenlijst. Bij de vertaalde versie van de CYRM-28 werd een vraag gesteld over de voorkeur naar een 3-puntsschaal of een 5-puntsschaal. Deze vraag werd niet gesteld bij de CYRM-26, omdat dit niet van toepassing was. Nadat beide vragenlijsten besproken waren, werden de vragenlijsten naast elkaar gelegd en werd gevraagd naar de lay-out van de lijsten. Besluitend werden de afnamemomenten van de Talk n Joy week van 2016 en 2017 besproken,

om vervolgens aan de professionals te vragen hoe een ideaal afnamemoment eruit ziet als de gehele interventie Talk n Joy gemeten moet worden. De interviews verschilden in tijdsduur, waarbij het kortste interview 27 minuten duurde en het langste interview duurde 55 minuten. Alle interviews werden opgenomen met een laptop.

4.5 Data-analyse

Bij de verwerking van het interview is gekozen om een samenvatting van de antwoorden op papier vast te leggen. Deze snelle manier van analyseren is geselecteerd om direct de hoofdlijnen van het interview in kaart te brengen en te kunnen vergelijken met de andere afgenomen interviews. Volgens Halcomb en Davidson (2006) moet bij het verwerken van kwalitatieve data de kosten afgewogen worden tegen de potentiële voordelen van het verkrijgen van letterlijk transcriberen in het data-analyse proces van interviewdata. In dit onderzoek werd het letterlijk transcriberen van de interviews als te hoge kosten gezien. Beoordeeld werd dat een uitgebreide kwalitatieve analyse niet nodig was, omdat het niet zou bijdragen aan kwaliteitsverbetering van het onderzoek. Het doel van dit deel van het onderzoek was het peilen van de opmerkingen en belangrijke zaken waar rekening mee gehouden moest worden bij de aanpassingen en de afname van de vragenlijst. Concluderend, kan worden opgemaakt dat de potentiële voordelen van letterlijk transcriberen niet hoog genoeg waren.

Op basis van de afgenomen interviews werd een samenvatting gemaakt van de voornaamste argumenten van de professionals. Overeenkomende thema's in de samenvatting werd een kleur toebedeeld. Deze gelijksoortige thema's werden in de samenvatting gearceerd, zodat op overzichtelijke wijze voorname argumenten uitgelicht werden (zie bijlage C).

5. Resultaten interviews professionals

5.1 Resultaten interviews professionals Tactus

De resultaten uit de interviews met de professionals van Tactus Verslavingszorg kunnen in drie categorieën worden opgedeeld. Ten eerste de resultaten over de terugkoppeling van de vertaalde versie van de CYRM-26. Ten tweede de resultaten over de feedback van de vertaalde versie van de CYRM-28. Tot slot de resultaten over de mening van de professionals over de lay-out van beide vragenlijsten.

Vijf van de zes professionals schatten de CYRM-26 voor kinderen vanaf acht jaar. De andere professional schatte de vragenlijst voor kinderen van elf tot dertien jaar. Deze professional maakte de kanttekening dat indien de vragen in de lijst concreter werden gemaakt

en beter werden geformuleerd, de vragenlijst voor een bredere doelgroep inzetbaar was. De professionals waren over het algemeen van mening dat de lengte van de CYRM-26 voldoende was. Opmerkingen als “mooie lengte”, “prima te doen” en “Zit aan de max qua lengte maar het moet kunnen” werden gegeven. Over het niveau van de vragenlijst waren verschillende opvattingen. Vijf van de zes professionals hadden opmerkingen over de formulering van enkele vragen. Getwijfeld werd aan in hoeverre kinderen de vragen snappen gezien de formulering. Tevens werden opmerkingen gemaakt dat verwacht werd dat de “jonkies” begeleiding nodig hebben bij het invullen van de vragenlijst.

De leeftijdscategorie voor de CYRM-28 schatten de professionals verschillend in. Drie van de zes professionals schatte de vragenlijst in vanaf twaalf jaar of vanaf middelbare schoolleeftijd. Twee professionals schatten de minimum leeftijd van de vragenlijst in op veertien jaar en één professional stelde dat kinderen vanaf vijftien jaar de vragenlijst in konden vullen. Toen aan de professionals de keuze werd voorgelegd om te kiezen voor een 3-punts of een 5-puntsschaal, kozen allen voor een 5-puntsschaal. Door deze unanimititeit lijkt dit een duidelijke indicatie voor een keuze voor een 5-puntsschaal. Daarnaast vergeleken Ahern, Kiehl, Sole, en Byers (2006) in hun studie zes schalen die veerkracht meten. Van deze zes schalen, hadden de CD-RISC, Resilience Scale for Adults, Adolescent Resilience Scale een minimaal een acceptabele psychometrische kwaliteit. Al deze schalen hanteren een 5-punt Likert Schaal. Aangezien deze schalen met voldoende psychometrische kwaliteiten een 5-punt Likert schaal hanteren en de professionals voorkeur uitspraken voor een 5-puntsschaal, lijkt dit voldoende onderbouwing om in dit onderzoek te kiezen voor een 5-puntsschaal bij de CYRM-28. Ook werd bij de CYRM-28 opmerkingen gegeven over de formulering van verschillende stellingen. Tot slot, werd de lengte van de vragenlijst door alle professionals minimaal als voldoende beschouwd.

Enkele opmerkingen werden gegeven over de lay-out van de vragenlijst. De professionals beoordeelden de emoticons over het algemeen als een leuke toevoeging op de vragenlijst voor de jongere doelgroep. Een enkele opmerking werd gemaakt over de grootte van de emoticon. In de ogen van deze professional was de emoticon te groot, waardoor de vragenlijst “onrustig” leek. Verder maakten twee professionals de opmerking om de vragen niet in “één rits” onder elkaar te zetten. De voorkeur ging uit naar het opdelen van de vragen in blokken. Hierbij stelde een andere professional voor om de vragen in thema’s op te delen en deze thema’s een kleur te geven. Tevens, behoefte één van de professionals extra uitleg en een inleiding bij de vragenlijst. Tot slot, suggereerde een professional om de emoticons van de CYRM-26 met kleurpotloden in te kleuren.

Over de manier waarop de vragenlijst het beste afgenomen kan worden om het effect van Talk 'n Joy te kunnen meten, is slechts gespeculeerd tijdens de interviews met professionals. Een meerderheid van de professionals gaf aan om in ieder geval een veerkrachtvragenlijst te laten invullen bij de intake. Daarnaast werd beraad over een driemaandelijkse, halfjaarlijkse of jaarlijkse afname. Ook werd gesuggereerd om voor en na een interventie een vragenlijst af te nemen. Eén professional kwam met de opmerking dat het afnemen van de vragenlijst moet passen bij het begeleidingstraject van de kinderen.

5.2 Aanpassingen in vragenlijsten na uitvoering interviews

Op basis van de interviews met de professionals zijn enkele veranderingen in de vragenlijsten gedaan voordat de pre-test bij de deelnemers van Talk 'n Joy is uitgevoerd. Deze veranderingen hadden betrekking op formulering, lay-out en het toevoegen van een voorblad. Ten eerste, werden de items waar commentaren op werden gegeven in formulering aangepast. Dit zijn onder andere aanpassingen in woorden zoals 'religieuze, spirituele en moeilijke tijden'. Indien moeilijkheden werden ondervonden bij het aanpassen van de formulering, werd de Duitse versie van de CYRM-26 of -28 gebruikt. Reden hiervoor is de gelijkenis in zinsopbouw en woorden tussen de Nederlandse en Duitse taal. Door de Duitse versie te gebruiken, konden nieuwe inzichten worden gegeven over aanpassingen in formulering. In de Engelse versie werd gesteld: "I'm proud to be a citizen of (insert country)". Dit item werd vertaald gebruikt als 'Ik ben trots om Nederlands te zijn'. Deze formulering en het gebruik van dit item omschreven de professionals als 'raar'. In de Duitse vertaling van de CYRM werd dit item op de volgende manier gesteld: "Ich bin stolz auf mein Herkunftsland". Op basis van de Duitse versie, werd in de vernieuwde versie 'Ik ben trots op het land waar ik vandaan kom' gebruikt.

Ook zijn veranderingen aangebracht in de lay-out. Bij zowel de CYRM-26 als bij de 28-variant, staan minder items of stellingen op één pagina. In de eerste versie bestond de mogelijkheid dat één pagina dertien items bevatte, terwijl de vernieuwde versie maximaal zeven items per pagina bevatte. Daarnaast is bij de CYRM-26 naar aanleiding van een tip van een professional meer kleur in de vragenlijst aangebracht en zijn de smileys ten opzichte van de eerste versie verkleind. Tot slot is een voorblad toegevoegd. Op deze manier krijgen de kinderen een inleiding en uitleg over de vragenlijst.

6. Methode pre-test deelnemers Talk 'n Joy

6.1 Design

Tijdens het tweede deel van het onderzoek werd de geoptimaliseerde vertaalde versie van de CYRM-26 en 28 bij deelnemers van de Talk 'n Joy interventie uitgetoetst.

6.2 Deelnemers

De deelnemers voor het tweede deel van het onderzoek betroffen acht deelnemers aan Talk 'n Joy. Dit waren kinderen in de leeftijd van 9 tot en met 17 jaar. Bij drie kinderen is de vertaalde en geoptimaliseerde versie van de CYRM-26 afgenomen. Dit waren twee kinderen van tien jaar en een jongen van negen jaar. De vertaalde versie van de CYRM-28 werd afgenomen bij vijf adolescenten. Drie van hen waren 12 jaar oud en de andere twee waren 13 en 17 jaar oud. Allen zijn kinderen van verslaafde ouders die thuiswonend of uit huis geplaatst zijn. Per kind verschilde het aantal deelnames aan Talk 'n Joy. Sommige kinderen nemen regelmatig deel aan een Talk 'n Joy dag of aan de jaarlijkse Talk 'n Joy vakantieweek, terwijl andere kinderen een enkele keer eerder deelnamen aan de interventie.

6.3 Materialen

Voor het tweede deel van het onderzoek werd gebruik gemaakt van een kort gestructureerd interviewschema. Het interviewschema bevat drie vragen met mogelijkheden tot doorvragen. Ten eerste werd gevraagd wat de deelnemer van de vragenlijst vond. Dit werd gevraagd om een algemene indruk te krijgen van het oordeel van de deelnemer. Als tweede werd gevraagd welke onderdelen van de vragenlijst de deelnemer moeilijk vond. Deze vraag werd gesteld om de deelnemer kritisch naar de vragenlijst te laten kijken. Tot slot werd naar de mening over de lengte van de vragenlijst gevraagd door de vraag: 'Wat vond je van de vragenlijst?' te stellen. Uit eerder onderzoek werd gesuggereerd dat de vorige vragenlijst wellicht te lang was voor de doelgroep (Spanjer, 2017). Om dit probleem te doen voorkomen is gekozen de vraag over de lengte in te passen.

Tijdens het onderzoek werd ook gebruik gemaakt van een informed consent (zie bijlage D) die de ouders/verzorgers van de deelnemers invulden om toestemming te geven voor deelname aan het onderzoek.

6.4 Procedure

Deelnemers werden in huis, in een ruimte bij Tactus Verslavingszorg te Enschede of tijdens een Talk 'n Joy-dag in een ruimte behorend bij een kinderboerderij in Noord-Enschede benaderd. Tijdens de uitvoering van het onderzoek was een begeleider van Tactus

Verslavingszorg, de deelnemer en de onderzoeker aanwezig. Voor de deelnemers van 8 tot en met 11 jaar werd de geoptimaliseerde vertaalde versie van de CYRM-26 (zie bijlage D) gebruikt. De kinderen vulden de vragenlijst in door de smileys in te kleuren met stiften. Voor de deelnemers vanaf 12 jaar werd de geoptimaliseerde vertaalde versie van de CYRM-28 (zie bijlage D) gebruikt. De onderzoeker gaf voorafgaand het invullen van de vragenlijst een mondelinge toelichting over de vragenlijst. Deze mondelinge toelichting betreft een korte uitleg geven over het doel van het onderzoek en het samen bespreken van het voorblad van de CYRM-26 of -28. Indien de deelnemer vragen had na de mondelinge bespreking, bestond de gelegenheid om deze te stellen. Vervolgens vulde de deelnemer zelfstandig de vragenlijst in. De onderzoeker bleef te allen tijde aan de tafel zitten waar de deelnemer de vragenlijst invulde. Mocht de deelnemer vragen hebben, dan konden deze gesteld worden. De onderzoeker observeerde de kinderen zonder te interfereren. Op het moment dat de deelnemer lang over een vraag deed, een vraag oversloeg of duidelijk zichtbaar twijfelde, noteerde de onderzoeker deze vraag. Na afloop van het invullen van de vragenlijst vroeg de onderzoeker naar de reden voor twijfel over de vraag. De onderzoeker stelde deze vragen na afloop van het invullen, omdat op deze manier alsnog het oordeel over de lengte van het invullen van de vragenlijst getoetst kon worden. Gekozen is om tijdens dit deel van het onderzoek aantekeningen te maken. De vragen waarover geobserveerde twijfel bestond werd genoteerd en de antwoorden van de vragen uit het interviewschema werden genotuleerd.

6.5 Data-analyse

De genoteerde antwoorden op de vragen uit het interviewschema werden in één document gezet. Ook de vragen waarover twijfel bestond werden geregistreerd. Achter het nummer van de vraag werd de reden voor twijfel, die na afloop van het invullen van de vragenlijst was uitgevraagd, gegeven.

7. Resultaten pre-test deelnemers Talk 'n Joy

7.1 Resultaten afname CYRM-26

Samengenomen werden vraag 2, 5, en 19 allen één keer door een respondent moeilijk gevonden. Daarnaast werden vraag 11 en 13 door twee respondenten als lastig beschouwd. Moeilijkheden met vragen werden opgemerkt doordat kinderen vragen stelden, om uitleg vroegen, lang moesten nadenken of een vraag zichtbaar vaker lezen.

Uitleg was nodig bij vraag 2 en 5. Een respondent vroeg tijdens het invullen van de vragenlijst: “Wat bedoelen ze met vraag 2?”. Zowel bij vraag 13 als vraag 19 hadden respondenten moeite met de vraag. Dit werd waargenomen doordat de respondenten meer tijd nodig hadden bij het beantwoorden van deze vraag. Over vraag 13 moesten twee respondenten lang nadenken, maar werd zelfstandig antwoord gegeven. Vraag 19 werd meerdere malen gelezen, voordat deze beantwoord werd. Tot slot, had een respondent verduidelijking nodig bij vraag 11. Dit item werd verduidelijkt door een voorbeeld te geven.

Na het invullen van de vragenlijst werden enkele vragen aan de kinderen gesteld. De resultaten van deze vragen zijn als volgt. Twee keer beoordeelden de respondenten de vragenlijst als “leuk”. De andere respondent vond de vragenlijst “gewoon normaal”. Ter aanvulling vertelden twee respondenten dat ze de smileys in de vragenlijst leuk vonden. Een tienjarige respondent zei dat de vragenlijst niet zo moeilijk was. Deze respondent vond niets moeilijk aan de vragenlijst en ondervond geen moeilijkheden met de vragen. De andere twee respondenten ondervonden moeilijkheden met de hierboven genoemde vragen. Over de lengte van de vragenlijst waren de respondenten positief. Beide tienjarige kinderen beoordeelden de lengte van de vragenlijst als “goed”. De negenjarige respondent vond de vragenlijst een “beetje kort”. Deze respondent vertelde dat hij gewend was aan langere vragenlijsten. Echter, maakte het hem niet uit of een vragenlijst lang of kort was.

Concluderend kan worden gesteld dat vijf vragen moeilijkheden opriepen bij de deelnemers. Drie vragen behoeften meer uitleg of een voorbeeld. Doordat de vragenlijst als leuk en normaal werd beoordeeld en de lengte van de vragenlijst naar de mening van de respondenten goed was, lijkt de vragenlijst geschikt voor de doelgroep.

7.2 Resultaten afname CYRM-28

De adolescenten ondervonden moeilijkheden met meerdere stellingen. Stelling 4, 5, 8, 10, 11 en 13 werden één keer als moeilijk beschouwd. Stelling 3, 18 en 19 werden onder alle respondenten twee keer opgemerkt als moeilijk.

Veel moeilijkheden hadden te maken met formulering en woordkeuze binnen items. Bij stelling 8, 13, 18 en 19 was uitleg nodig over de begrippen: ‘sociale situaties’, ‘genoeg te eten’, ‘culturele en familie tradities’ en ‘overtuigingen die met het geloof te maken hebben’. Stellingen 10 en 11 werden beide door een enkele respondent onduidelijk gevonden. Na doorvragen over de ervaren moeite bij stelling 10, gaf de respondent aan de stelling duidelijk te vinden als deze werd aangepast. De oorspronkelijke stelling luidde: “Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word en steeds meer zelf kan”. De stelling zou duidelijker

zijn als deze op de volgende manier gesteld werd: “Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word”.

Met twee stellingen werd moeite ondervonden vanwege de voorbeelden. Bij stelling 4 vond een respondent het voorbeeld over drugs raar. Een andere deelnemer had bij stelling 5 juist een voorbeeld nodig. Tot slot, vonden twee respondenten stelling 3 lastig. Deze stelling luidde “Mensen vinden het leuk om bij mij te zijn”. De kinderen vonden deze stelling lastig omdat ze niet wisten “of andere mensen dat vinden”.

Bij de adolescenten werd na het invullen van de vragenlijst eveneens een aantal vragen gesteld. De vragenlijst werd over het algemeen als “wel leuk, gewoon” beschouwd. Eén respondent gaf als eerste reactie op de vraag “Wat vond je van de vragenlijst?” het antwoord “Saai en duurt lang”. Na doorvragen zei de respondent dat ze de vragenlijst en de lengte van de vragenlijst “eigenlijk wel goed” vond. De overige vier deelnemers vonden de lengte van de vragenlijst “gewoon goed”, “niet te lang, niet te kort”, “kort en dat is fijn” en “ging veel sneller dan de vorige” (refererend naar de vorige veerkrachtvragenlijst). Tot besluit werden enkele aanvullende opmerkingen gemaakt door de respondenten. Afgevraagd werd waarom de vragenlijst geen ‘weet ik niet’ antwoordmogelijkheid bevatte. Bij de vragen over het geloof werd meerdere malen gevraagd wat gedaan moest worden als niet geloofd werd.

Samenvattend werden bij negen stellingen moeilijkheden ondervonden. Deze moeilijkheden hadden voornamelijk te maken met enkele specifieke begrippen als “culturele”, “overtuigingen” en “sociale situaties” en met de manier waarop een stelling geformuleerd was. De vragen die na afloop van het invullen van de vragenlijst werden gesteld, werden doorgaans positief beantwoord. Indien aanpassingen worden gedaan in de stellingen die hierboven als problematisch beschouwd werden, dan lijkt deze vragenlijst geschikt voor de doelgroep.

7.3 Aanpassingen CYRM-26 en -28

Na het uitvoeren van de pre-test bij de deelnemers van Talk 'n Joy zijn op basis van de resultaten enkele veranderingen in de vragenlijsten aangebracht (zie bijlage E). Dit betroffen met name veranderingen in formulering of het toevoegen van een voorbeeld. Ook is een aanpassing gedaan op het voorblad van de vragenlijst. Vanwege de onduidelijkheid over de manier van antwoorden op de items die betrekking hadden op het geloof, is gekozen om respondenten op het voorblad te laten aangeven of ze gelovig zijn. Op deze manier kan onderscheid gemaakt worden tussen de deelnemers die niet gelovig zijn en ‘helemaal niet’ als antwoordmogelijkheid invullen en de deelnemers die gelovig zijn en ook ‘helemaal niet’ als

antwoordmogelijkheid invullen. Door deze toevoeging kan in kaart worden gebracht of geloof voor deze kinderen een rol speelt bij de bevordering van veerkracht.

8. Discussie

8.1 Conclusies onderzoek

Deze studie had als doel om op basis van wetenschappelijke literatuur een psychometrisch betrouwbare vragenlijst voor kinderen van verslaafde ouders te vinden. Bij de uitvoering van de literatuurstudie is het onderzoek van Maarseveen uit 2009 meegenomen. In dit onderzoek is een review gedaan naar de meest psychometrisch betrouwbare veerkrachtvragenlijst die passend is voor KVO-kinderen. Na de uitvoering van een literatuurstudie lijkt de CYRM een psychometrisch betrouwbare vragenlijst voor kinderen van verslaafde ouders.

Naast het in beschouwing nemen van de psychometrische kwaliteiten van de test, is ook gekeken naar de eigenschappen van de test. Aangezien in het onderzoek van Maarseveen (2009) alle vragenlijsten tot 2009 geanalyseerd zijn op inzetbaarheid binnen KVO, is gekozen om voor dit onderzoek een veerkrachtvragenlijst te gebruiken na 2009. De kenmerken van de CYRM lijken aan te sluiten bij de doelgroep van Talk 'n Joy. De eigenschappen waaraan deze veerkrachtvragenlijst voldoen zijn (a) een relatief korte lengte van 26 of 28 items, (b) een doelgroep die gericht is op kwetsbare jongeren en (c) een aantrekkelijke lay-out voor de doelgroep van 8 tot 12 jaar.

Om de inzetbaarheid van de CYRM-26 en -28 te testen werden interviews met professionals afgenomen, gevolgd door een pilotstudie met de deelnemers aan Talk 'n Joy. Professionals beoordeelden de vragenlijst als inzetbaar binnen de interventie, mits een aantal aanpassingen werden gedaan met betrekking tot item-formulering en lay-out. Deze aanpassingen werden verwerkt waarna een pilotstudie werd uitgevoerd. Opnieuw bleek dat enkele items aanpassing in formulering behoeften. Na afloop van de pilotstudie, zijn de items die problemen opriepen, aangepast (zie bijlage E). Over de lay-out, lengte en overige items leken de respondenten tevreden. Op basis van de voldoende psychometrische kwaliteiten van de CYRM-28 en de feedback van de professionals en deelnemers aan de pilotstudie, lijkt de vragenlijst inzetbaar binnen Talk 'n Joy. Dit betekent dat uitgaande van de resultaten van dit onderzoek, de CYRM-26 en -28 in gebruik kunnen worden genomen om het effect van Talk 'n Joy te meten.

Tot slot, werd in deze studie ook aandacht besteed aan het ontwikkelen van een aanbeveling voor de wijze van afname van de CYRM-26 en -28. Hierover werd tijdens de interviews gesproken met de professionals. De meningen van de professionals liepen uiteen. Dat een vragenlijst afgenomen dient te worden bij de kennismaking of intake was een gegeven waar consensus over bestond. Op de vraag over de frequentie van afname werden uiteenlopende antwoorden gegeven. Driemaandelijks, halfjaarlijks of iedere negen maanden werden als suggestie gedaan. Desalniettemin, blijft dit een vraag voor vervolgonderzoek. Over de context waarin de vragenlijst afgenomen dient te worden, werden twee voorname suggesties gedaan. Ten eerste werd voorgesteld de vragenlijst bij de cliënt thuis af te nemen. Ten tweede, suggereerden de professionals de vragenlijst tijdens de interventiemomenten af te nemen.

8.2 Beperkingen

De Engelse versies van de CYRM-26 en -28 lijken op basis van de literatuur over voldoende psychometrische kwaliteiten te beschikken. Echter, is de versie die in dit onderzoek gebruikt werd, vertaald vanuit het Engels. “Forward translation “ zoals deze is opgesteld door de World Health Organization (WHO) is toegepast bij de vertaling (WHO, 2018). Een tekortkoming bij het vertalingsproces is het niet hanteren van een panel dat bestaat uit experts en “back translation” (WHO, 2018). Indien deze twee fasen waren betrokken in het vertalingsproces hadden inadequate uitdrukkingen geïdentificeerd kunnen worden en kon de culturele gelijkwaardigheid tussen de Nederlandse en Engelse versie worden bepaald (WHO, 2018). Door de professionals te betrekken in het onderzoek, kan gesteld worden dat inadequate uitdrukkingen tot in zekere mate geïdentificeerd zijn. Het niet bepalen van de culturele gelijkwaardigheid kan echter als gevolg hebben dat bepaalde cultureel-afhankelijke concepten onjuist geïnterpreteerd worden in de vertaalde versie. Dit kan vertekening geven in de resultaten. Ondanks het niet betrekken van deze twee fasen is wel een variant op de pre-test zoals deze beschreven staat door de WHO, uitgevoerd.

De studie naar de CYRM-28 van Daigeneault en anderen (2012) suggereerde dat cultuur de perceptie van veerkracht bij jongeren meer beïnvloedt dan taal. Dit wil zeggen dat vertalen van de CYRM naar het Nederlands niet problematisch hoeft te zijn. Desondanks bestaat de mogelijkheid dat de perceptie van veerkracht in de Nederlandse cultuur anders is dan in de onderzochte gebieden. Veerkracht is een multi-dimensioneel construct dat varieert per context. Leeftijd, culturele achtergrond, leefomstandigheden en biologische factoren zijn allen voorbeelden van componenten die veerkracht beïnvloeden (Connor, & Davidson, 2003; Liebenberg, Ungar, Armstrong, & Van de Vijver, 2012; Masten, 2011; Ungar, 2008, geciteerd

in Sanders et al., 2017). Aangezien de studie van Ungar en anderen (2011) geen West-Europese landen onderzocht, is geen beeld over de perceptie van veerkracht en over de componenten die veerkracht beïnvloeden in landen met een soortgelijke cultuur als de Nederlandse. Ondanks de cross-culturele studie van Ungar, en anderen (2011) kan het als tekortkoming worden gezien dat de vragenlijst niet eerder in Nederland is getest. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat de componenten die veerkracht meten in de vragenlijst, niet geheel overeenkomen met veerkracht zoals deze in de Nederlandse cultuur beschouwd wordt.

Gedurende de interviews met de professionals werd gevraagd voor welke leeftijd zij de vertaalde versie van de CYRM-26 inschatten. Alle professionals schatten een leeftijd van minimaal acht jaar in, met één professional die de vragenlijst zelfs vanaf elf jaar inschatte. Echter, geeft de CYRM Child Version User's Manual (2016) aan dat de CYRM-26 voor een doelgroep van vijf tot negen jaar is. Het bijna unaniem inschatten van de vragenlijst voor acht jaar en ouder, lijkt geen toeval. De professionals hadden vanuit Tactus te horen gekregen dat de onderzoeker een meetinstrument ontwikkelde die het effect van Talk 'n Joy beoogt te meten. Voorheen zijn verschillende pogingen gedaan om het effect van de Talk 'n Joy week te meten. Deze week is voor kinderen vanaf acht jaar. Mogelijkerwijs dachten de professionals dat de Talk 'n Joy week opnieuw gemeten ging worden en daarom een vragenlijst dienden te evalueren op basis van geschiktheid voor een doelgroep vanaf acht jaar. Onduidelijk blijft of de professionals de vragenlijst daadwerkelijk inschatten voor een leeftijd vanaf acht jaar, of dit antwoord gaven vanwege de doelgroep van de groepsinterventies die een leeftijd vanaf acht jaar kent. Dit kan als een tekortkoming in het onderzoek worden gezien, omdat de mogelijkheid bestaat dat bepaalde leeftijdsgroepen in de huidige situatie niet meegenomen worden bij de afname van de vragenlijsten, terwijl deze leeftijdsgroepen wel in staat waren geweest de vragenlijst in te vullen. De gehele leeftijdsgroep van Talk 'n Joy is namelijk zes tot achttien jaar. Zes- en zeven-jarigen nu buiten beschouwing gelaten, terwijl deze groep medebepalend is voor de effectiviteit van Talk 'n Joy.

De pilot van de CYRM-26 is gedaan bij drie kinderen en die van de CYRM-28 is uitgevoerd bij vijf kinderen. In eerste instantie lijkt het geringe aantal respondenten tijdens de pilotstudie een tekortkoming. Echter, wordt in de literatuur een andere opvatting gegeven. Volgens Jansen en Hak (2005) is niet de grootte of de statistische representativiteit het meest belangrijke criterium bij de uitvoering van een pilotstudie van een vragenlijst. De studie stelt dat theoretische representativiteit, waarbij het gaat om de mate waarin alle mogelijke responsen die relevant zijn voor de bestudeerde populatie, vertegenwoordigd worden. Na elke afname van een vragenlijst en interview, dient de onderzoeker zich af te vragen of deze casus nieuwe

relevante informatie heeft opgeleverd.

Deze manier van evalueren is niet toegepast tijdens de pilotstudie. Achteraf kan afgevraagd worden of alle mogelijke nieuwe informatie aan het licht is gekomen tijdens de pilotstudie. Op basis van de antwoorden op de vragen die na het invullen van de vragenlijsten door de onderzoeker gesteld zijn, lijkt de theoretische representativiteit voor zowel de CYRM-26 als de -28 voldoende. Dit wordt geconcludeerd, omdat alle respondenten soortgelijke antwoorden gaven op de vragen. De kans dat een extra respondent voor nieuwe informatie zou zorgen, kan dus als klein worden beschouwd. Echter, blijft onzeker in hoeverre nieuwe respondenten meer informatie hadden kunnen geven over de inhoud van de CYRM. Bij de afname van de CYRM-28 tijdens de pilot werden veel soortgelijke moeilijkheden ondervonden met de items. Op basis hiervan, wordt verwacht dat de kans dat een extra respondent nieuwe informatie oplevert niet heel groot is. Het aantal items dat moeilijkheden opriep bij de CYRM-26 was kleiner. Mogelijke reden hiervoor is de kleinere sample grootte. Verwacht wordt dat extra respondenten, nieuwe informatie hadden kunnen opleveren.

Een belangrijke kanttekening die geplaatst moet worden heeft betrekking op het type respondenten. Alle respondenten waren deelnemers aan de interventie Talk 'n Joy die ervaring hadden met het invullen van vragenlijsten. Mocht in de toekomst de vragenlijst worden afgenomen voor aanvang van de interventie bij een nieuwe deelnemer aan Talk 'n Joy, bestaat de mogelijkheid dat deze deelnemer geen ervaring heeft met het invullen van vragenlijsten en daarom de CYRM anders beoordeeld zou hebben dan de respondenten van de huidige pilotstudie.

Bij de keuze voor het meetinstrument is niet op item- of sub-schaal-niveau gekeken naar de aansluiting met de onderliggende thema's van Talk 'n Joy die in het Huis-model naar voren komen (Vanistendael, 2003, zoals geciteerd in van Maarseveen, 2009). Het niet in beschouwing hebben genomen van het Huis-model bij de keuze voor een meetinstrument voor Talk 'n Joy, kan als een beperking in dit onderzoek worden gezien. Door de sub-schalen van de CYRM te vergelijken met de kernelementen van het Huis-model, had gecontroleerd kunnen worden in welke mate de CYRM geschikt was voor Talk 'n Joy.

In bijlage F is een tabel weergegeven waarin de sub-schalen van de CYRM die overeenkomen met de elementen van het Huis-model gepresenteerd zijn. Geobserveerd kan worden dat de CYRM sub-schalen: peer support, persoonlijke vaardigheden, sociale vaardigheden, psychologische zorg, spiritueel en onderwijs terug te vinden zijn binnen het Huis-model. Dit zijn zes van de acht sub-schalen van de CYRM. Fysieke zorg en cultuur zoals deze bevraagd worden in de CYRM, zijn niet terug te vinden in het Huis-model. Daarnaast is

te zien dat de elementen ‘zingeving’, ‘eigenwaarde’ en ‘humor’ uit het Huis-model niet of nauwelijks terug worden gevonden in de CYRM. Deze bevindingen kunnen duiden op een niet perfecte aansluiting bij Talk ’n Joy, echter blijft de vraag welk gevalideerd meetinstrument dit wel is. Concluderend kan gesteld worden dat meer onderzoek nodig is naar de aansluiting van de CYRM op Talk ’n Joy.

8.3 Aanbevelingen

8.3.1 Vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek naar de Nederlandstalige versie van de CYRM kan zich richten op twee voorname punten. Ten eerste wordt aangeraden in vervolgonderzoek een KVO-normgroep te creëren voor de Nederlandse versie van de CYRM. Een normgroep bij de CYRM is tot op heden niet voorhanden. In de handleiding van beide versies van de CYRM wordt een SPSS-syntax gegeven als instructie voor het scoren van de schalen (Resilience Research Centre, 2016). De score van de som van alle items bepaalt de mate van veerkracht. Hoge scores geven een indicatie van een hoge mate van eigenschappen die met veerkracht te maken hebben (Resilience Research Centre, 2016). Om de scores van de sub-schalen te bepalen, dient de som van de items waaruit de sub-schaal bestaat, opgeteld te worden. Door in staat te zijn scores van een individu te vergelijken met een normgroep, kan een niveau van de testscore in kaart gebracht worden. Op deze manier kan de mate van veerkracht bepaald worden. Als vervolg op dit onderzoek, zou het interessant zijn een normgroep te creëren die aansluit bij de doelgroep van Talk ’n Joy. Dit zou een normgroep zijn bestaande uit Nederlandse kinderen van verslaafde ouders in een leeftijdsgroep van zes tot en met achttien jaar.

Ten tweede, wordt aangeraden de Nederlandse CYRM verder te valideren. De Engelstalige versie van de CYRM-28 is onderworpen aan verschillende onderzoeken ter validering (Liebenberg et al., 2011; Sanders et al., 2017; Windle et al., 2011). Zahradnik en anderen (2008) zorgden voor verdere validatie van de Engelstalige CYRM-28 met betrekking tot de predictieve validiteit. Middels het gebruik van de CYRM-28 werd aangetoond dat veerkracht de relatie tussen blootstelling aan geweld en het PTSS-symptoom herbeleving modereert of buffert. De kans op herbeleving na blootstelling aan geweld was groter bij lagere waarden van veerkracht (Zahradnik, et al. 2008). Hiermee werd aangetoond dat de CYRM-28 beschikt over een bepaalde mate van predictieve validiteit bij de onderzochte doelgroep. Hoge correlaties tussen de oorspronkelijke meting en de afhankelijke variabelen versterken de conclusie dat het meetinstrument een valide voorspeller is van de gespecificeerde criteria (Devon et al., 2007). Op basis van de literatuur beschikt de CYRM-28 over voldoende

psychometrische kwaliteiten om de vragenlijst in gebruik te kunnen nemen binnen Talk 'n Joy. Aangezien de doelgroep van Talk 'n Joy verschilt van de doelgroep in het onderzoek van Zahradnik en anderen (2008), wordt aanbevolen vervolgonderzoek te richten op het meten van predictieve validiteit van de CYRM binnen het thema KVO.

Een ander belangrijk punt voor vervolgonderzoek, heeft betrekking op de validering van de CYRM-26. In de literatuur is geen onderzoek naar de validering van de CYRM-26 gevonden. Als de items van de CYRM-28 en -26 vergeleken worden, lijkt de CYRM-26 een verkorte versie van de CYRM-28, waarbij voor de -26 variant de vragen in makkelijkere woorden uitgedrukt worden. Echter, wanneer beargumenteerd wordt dat de CYRM-26 een verkorte versie is van de CYRM-28 met dezelfde onderliggende sub-schalen en daarom geen validatie behoeft is te summier geconcludeerd. Door verwijdering van items kan een verandering van de interne consistentie van de test optreden (Gliem, & Gliem, 2003). Belangrijk voor vervolgonderzoek is het valideren van de CYRM-26, zodat de psychometrische kwaliteit van deze test onderbouwd kan worden.

8.3.2 Aanbevelingen implementatie vragenlijst

Dit onderzoek heeft als eindproduct het leveren van een veerkrachtvragenlijst die ingezet kan worden om de effectiviteit van de interventie Talk 'n Joy op veerkracht te kunnen meten. Over de implementatie van de vragenlijst worden enkele aanbevelingen gedaan.

Ten eerste, wordt aanbevolen om de vragenlijst één-op-één af te nemen. Uit de interviews en observaties van de onderzoeker blijkt dat kinderen tijdens de groepsbijeenkomsten zoals de Talk 'n Joy dag erg onrustig zijn. De kinderen kunnen niet lang stilzitten, zijn veel met elkaar bezig en willen het liefst spelen. Om deze reden, wordt verwacht dat de veerkrachtvragenlijst effectiever afgenomen kan worden als een hulpverlener van Tactus Verslavingszorg in een stimulusarme omgeving de vragenlijst afneemt bij het kind.

Daarnaast wordt advies gegeven over de manier van afnemen van de CYRM-26. In de interviews werd de suggestie gedaan om de emoticons die in de CYRM-26 de antwoordmogelijkheden vormen, in te laten kleuren. Tijdens de pilotstudie had de onderzoeker een doosje met stiften. De kinderen kozen één of meerdere kleuren stiften om de emoticon die het beste bij hen paste in te kleuren. De kinderen leken het inkleuren met stiften leuk te vinden. Ze gebruikten bijvoorbeeld verschillende kleuren, trokken de contouren van de emoticon over en één respondent wilde voorafgaand de afname zijn naam in verschillende kleuren op het voorblad van de test schrijven. Samengevat, wordt de suggestie gegeven om de CYRM-26 in te vullen door stiften of potloden te gebruiken. Door het gebruik van stiften en kleurpotloden wordt gehoopt de test aantrekkelijker te maken voor de jongere doelgroep, zodat de aandacht

langer vastgehouden kan worden. Het afnemen van de vragenlijst wordt hierdoor naar verwachting minder gezien als een saaie bezigheid en meer als een leuke taak.

Tot slot wordt een aanbeveling gedaan voor de inzet van de CYRM in de toekomst. Momenteel is vanuit Tactus Verslavingszorg de behoefte voor een veerkracht-meetinstrument om de effectiviteit van de interventie Talk 'n Joy (op de lange termijn) te meten. Onderzoek wijst uit dat de CYRM-28 longitudinaal gebruikt kan worden om de effectiviteit van programma's te kunnen meten, de test kan zowel bij pre-interventiemetingen als bij post-interventiemetingen worden ingezet (Liebenberg, et al. 2012). Deze bevinding ondersteunt de wens die op dit moment bij Tactus ligt. Als toevoeging wordt aangedragen om in vervolgonderzoek te kijken naar de inzetbaarheid van de CYRM als diagnostisch instrument bij aanvang van Talk 'n Joy. Een diagnostisch instrument kan vaststellen of en in hoeverre sprake is van problematiek of een stoornis (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). Om Talk 'n Joy te optimaliseren wordt gesuggereerd de CYRM bij aanvang af te nemen bij de cliënt, zodat deze een indicatie kan geven over de mate van veerkracht. Vervolgens kan per cliënt een 'Talk 'N Joy'- behandelplan worden opgesteld, met daarin beschreven welke componenten van veerkracht verbeterd dienen te worden en doelen hoe veerkracht bij deze cliënt verbeterd door middel van Talk 'n Joy verbeterd kan worden.

8.3.3 Aanbevelingen afnamemoment

Op basis van de interviews, de afname en de literatuur wordt een aanbeveling gedaan over het afnamemoment. Voor implementatie van de vragenlijst in de praktijk wordt het volgende geadviseerd. In de publicatie "55 vragen over effectiviteit" van het NJI (2010) wordt gesproken over een 'randomized controlled trial' als het gaat om het meten van effectiviteit. Aangezien het voor Tactus Verslavingszorg moeilijk is om een experimentele groep en een controle groep te creëren, wordt een alternatieve aanbeveling gedaan. Om de effectiviteit van de interventie in kaart te kunnen brengen, wordt een "single-case design" gesuggereerd. Dit is een design waarbij de scores van een participant op de vragenlijst tijdens verschillende metingen bijgehouden wordt en vervolgens wordt vergeleken met eerdere metingen. Doordat het effect per participant gemeten wordt, is dit een makkelijke en efficiënte manier om het causale effect van een interventie te meten (Rizvi, & Nock, 2008). Het eerste onderdeel van deze aanbeveling gaat erom dat de verandering van veerkracht binnen de cliënt gemeten wordt.

De aanbeveling gaat nochtans verder. Bij iedere afname van de vragenlijst, wordt aangeraden het aantal deelnames aan de verschillende interventies van Talk 'n Joy te noteren. Het voortdurend bijhouden van de status van symptomen, in dit geval de ontwikkeling van veerkracht, van cliënten aan de hand van een baseline en meerdere interventie-fasen kan

aantonen of en wanneer een interventie werkt (Borckhardt et al., 2008). Dit wordt ook wel “time-series design” genoemd. Dit design kan twee soorten vragen beantwoorden; (1) vragen van verbetering en (2) vragen van procesverandering (Borckhardt et al., 2008). Na een nog nader te bepalen tijdsinterval kan de verandering in veerkracht worden afgezet tegen het aantal deelnames aan de interventie om inzicht te krijgen over de effectiviteit van Talk ’n Joy. Deze resultaten kunnen statistisch geanalyseerd worden om te bepalen of een significante verbetering van veerkracht zichtbaar is na deelname aan Talk’n Joy. Samengevat wordt aangeraden de verandering binnen de cliënt (single-case) longitudinaal (time-series) gemeten.

Tijdens de interviews met professionals is gesproken over een ‘ideaal afnamemoment’. Unaniem werd geantwoord dat de vragenlijst bij de intake afgenomen dient te worden, om een indicatie te geven voor een startpunt. Dit komt overeen het onderzoek van Borckhardt en anderen (2008) waar over een baseline geschreven wordt. De afname bij de intake kan worden gezien als een nulmeting van veerkracht en voormeting van de interventie. Ook dit gegeven past binnen de eerder genoemde publicatie van het NJI (2010) waarin het volgende wordt gesteld: “Via een voor- en nameting kijkt men of de experimentele groep er bij afsluiting van de behandeling beter aan toe is dan de controlegroep”. Over de uitvoer van een tussen- of nameting waren de opvattingen onder de professionals uiteenlopend. Elke drie maanden, half jaarlijks en na afloop van een interventie waren de meest voorkomende antwoorden. Vanwege de variabiliteit in lengte en frequentie van de verschillende type interventies, wordt voorgesteld geen vragenlijsten na afloop van de verschillende interventies uit te voeren. Ter illustratie, wordt een voorbeeld te geven. Individuele gesprekken kunnen wekelijks plaatsvinden, de Talk ’n Joy dagen bijna maandelijks en de Talk ’n Joy week is jaarlijks. Op het moment dat drie maanden na de Talk ’n Joy week een veerkrachtvragenlijst wordt afgenomen om het effect van de week te meten, is het mogelijk dat een deelnemer in de tussentijd verschillende individuele gesprekken heeft gehad en deelgenomen heeft aan de Talk ’n Joy dag. Het deelnemen aan veerkracht bevorderende interventies in de tijd tussen de voor- en nameting kan vertekening geven in de resultaten.

Op basis van de hierboven genoemde bevindingen wordt het volgende voorstel gedaan. Een veerkracht vragenlijst wordt afgenomen bij de intake. Vervolgens wordt bijgehouden aan welke interventies de cliënt deelneemt en hoe vaak deelgenomen wordt aan de interventies. Ieder half jaar wordt tijdens een individueel gesprek met een hulpverlener van Tactus Verslavingszorg opnieuw een veerkrachtvragenlijst afgenomen. Belangrijk is om de vragenlijsten te blijven afnemen om te kijken of sprake is en blijft van verbetering in veerkracht. Een effect moet namelijk op de lange termijn stand kunnen houden, zodat het tot verbetering

van de volksgezondheid kan leiden (Hamberg, Bovendeur, Meijer, Savelkoul, & Van den Berg, 2010).

Literatuurlijst

- Ahern, N. R., Kiehl, E. M., Lou Sole, M., & Byers, J. (2006). A review of instruments measuring resilience. *Issues in comprehensive Pediatric nursing*, 29(2), 103-125.
- Anda, R.F., Whitfield, C.L., Felitti, V. J., Chapman, D., Edwards, V.J., Dube, S.R., & Williamson, D.F. (2002). Adverse childhood experiences, alcoholic parents, and later risk of alcoholism and depression. *Psychiatric services*, 53(8), 10001-1009
- Borckardt, J. J., Nash, M. R., Murphy, M. D., Moore, M., Shaw, D., & O'neil, P. (2008). Clinical practice as natural laboratory for psychotherapy research: A guide to case-based time-series analysis. *American psychologist*, 63(2), 77.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). Bevolking; geslacht, leeftijd en burgerlijke staat, 1 januari. Verkregen via:
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?dl=5052>
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*, 18(2), 76-82.
- Conners, N.A., Bradley, R.H., Whiteside Mansell, L., Liu, J.Y., Roberts, T.J., Burgdorf, K., & Herrell, J.M. (2004). Children of mothers with serious substance abuse problems: An accumulation of risks. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 30(1), 85-100. DOI: 10.1081/ADA-120029867
- Daigneault, I., Dion, J., Hébert, M., McDuff, P., & Collin-Vézina, D. (2013). Psychometric properties of the Child and Youth Resilience Measure (CYRM-28) among samples of French Canadian youth. *Child abuse & neglect*, 37(2-3), 160-171.
- DeVon, H. A., Block, M. E., Moyle-Wright, P., Ernst, D. M., Hayden, S. J., Lazzara, D. J., Savoy, S. M., & Kostas-Polston, E. (2007). A psychometric toolbox for testing validity and reliability. *Journal of Nursing scholarship*, 39(2), 155-164.
- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales. Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education.
- Goldstein, A. L., Faulkner, B., & Wekerle, C. (2012). The relationship among internal resilience, smoking, alcohol use, and depression symptoms in emerging adults transitioning out of child welfare. *Child Abuse and Neglect*, 37(1), 22-32. DOI: 10.1016/j.chiabu.2012.08.007
- Halcomb, E. J., & Davidson, P. M. (2006). Is verbatim transcription of interview data always necessary?. *Applied Nursing Research*, 19(1), 38-42.
- Hamberg- van Reenen, H. H., Bovendeur, I., Meijer, S. A., Savelkoul, M., & van den Berg, M. (2010). *Kosteneffectiviteit van lokaal gezondheidsbeleid*. (Rapport No. 270091012/2010). Verkregen via Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: <https://www.rivm.nl/dsresource?objectid=081f9058-30d3-438f-ac7e-18ec48338701&type=org&disposition=inline>

- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., & Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: implications for substance abuse prevention. *Psychological bulletin*, 112(1), 64.
- Hjemdal, O., Friborg, O., Stiles, T. C., Martinussen, M., & Rosenvinge, J. H. (2006). A new scale for adolescent resilience: Grasping the central protective resources behind healthy development. *Measurement and evaluation in Counseling and Development*, 39(2), 84-96.
- Jansen, H., & Hak, T. (2005). The productivity of the three-step test-interview (TSTI) compared to an expert review of a self-administered questionnaire on alcohol consumption. *Journal of Official Statistics*, 21(1), 103.
- Liebenberg, L., Ungar, M., & Vijver, F. V. D. (2012). Validation of the child and youth resilience measure-28 (CYRM-28) among Canadian youth. *Research on social work practice*, 22(2), 219-226.
- Lilja, J., Larsson, S., Wilhelsen, B. U., & Hamilton, D. (2001). Perspectives on preventing adolescent substance use and misuse. *Substance Use & Misuse*, 38(10), 1491–1530
- Maarseveen van, M. (2009). Het ontwikkelen van een resilience meetinstrument: Het meten van resilience bij kinderen van verslaafde ouders. Enschede: Universiteit Twente
- MacKenzie, M. J., & Baumeister, R. F. (2014). Meaning in life: Nature, needs, and myths. In *Meaning in positive and existential psychology* (pp. 25-37). Springer, New York, NY.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205.
- Murray, C. E. (2009). Diffusion of innovation theory: A bridge for the research-practice gap in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 87(1), 108-116.
- Nederlands Jeugdinstituut (2018). Instrumenten. Verkregen via: <https://www.nji.nl/Gedragsproblemen-Praktijk-Instrumenten>
- Nederlands Jeugdinstituut (2018). Interventie: Kopstoring.
- Nederlands Jeugdinstituut (n.d.). Werkblad beschrijving interventie: Talk 'n Joy.
- Ravens-Sieberer, U., Erhart, M., Rajmil, L., Herdman, M., Auquier, P., Bruil, J., Power, M., Duer, W., Abel, T., Czemy, L., Mazur, J., Czimbalmo, A., Tountas, Y., Hagquist, C., & Kilroe, J. (2010). Reliability, construct and criterion validity of the KIDSCREEN-10 score: a short measure for children and adolescents' well-being and health related quality of life. *Quality of Life Research*, 19(10), 1487-1500. DOI: 10.1007/s11136-010-9706-5
- Ravens-Sieberer, U., Herdman, M., Devine, J., Otto, C., Bullinger, M., Rose, M., & Klasen, F. (2014). The European KIDSCREEN approach to measure quality of life and well-

- being in children: development, current application, and future advances. *Quality of Life Research*, 23(3), 791-803.
- Resilience Research Centre, 2016. The child and youth resilience measure (CYRM): Child version. *User's manual:research*. Verkregen via: <http://cymr.resilienceresearch.org/files/CYRM/Child-CYRMManual.pdf/>
- Resilience Research Centre, 2016. The child and youth resilience measure (CYRM): Youth version. *User's manual:research*. Verkregen via: <http://cymr.resilienceresearch.org/files/CYRM/Youth-CYRMManual.pdf/>
- Rizvi, S. L., & Nock, M. K. (2008). Single-Case Experimental Designs for the Evaluation of Treatments for Self-Injurious and Suicidal Behaviors. *Suicide and life-threatening behavior*, 38(5), 498-510.
- Ronel, N., & Levy-Cahana, M. (2011). Growing-up with a substance-dependent parent: Development of subjective risk and protective factors. *Substance Use & Misuse*, 46(5), 608-619. DOI: 10.3109/10826084.2010.527417
- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 1–12.
- Sanders, J., Munford, R., Thimasarn-Anwar, T., & Liebenberg, L. (2017). Validation of the Child and Youth Resilience Measure (CYRM-28) on a sample of at-risk New Zealand youth. *Research on Social Work Practice*, 27(7), 827-840.
- Spanjer, M. B. (2017). *Verslaafde ouders, veerkrachtige kinderen: Interventies voor kinderen van verslaafde ouders, een literatuurreview en pilotstudie* (Master's thesis, University of Twente).
- Trimbos Instituut (2018). Kinderen van ouders met psychische of verslavingsproblemen. Verkregen via: <https://www.trimbos.nl/themas/kopp-kvo>
- Ungar, M. (2008). Resilience across cultures. *The British Journal of Social Work*, 38(2), 218-235.
- Ungar, M. (2016). The child and youth resilience measure (CYRM) Child Version. Resilience Research Centre. Verkregen via: <http://www.resilienceresearch.org/files/CYRM/Child%20-%20CYRM%20Manual.pdf>
- Ungar, M., & Liebenberg, L. (2011). Assessing resilience across cultures using mixed methods: Construction of the child and youth resilience measure. *Journal of Mixed Methods Research*, 5(2), 126-149. DOI: 10.1177/1558689811400607
- Velleman, R., & Templeton, R. (2007). Understanding and modifying the impact of parents' substance misuse on children. *Advances in Psychiatric Treatment*, 13, 79-89. DOI: 10.1192/apt.bp.106.002386
- Windle, G., Bennett, K. M., & Noyes, J. (2011). A methodological review of resilience measurement scales. *Health and quality of life outcomes*, 9(1), 8.
- World Health Organization (2018). Process of translation and adaptation of instruments. Verkregen via: http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/

Yperen, van, T. (Red.). (2010). *55 vragen over effectiviteit. Antwoorden voor de jeugdzorg*. Verkregen via Nederlands Jeugd instituut: [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/\(301939\)-55-Vragen-over-effectiviteit.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/(301939)-55-Vragen-over-effectiviteit.pdf)

Zahradnik, M., Stewart, S. H., O'Connor, R. M., Stevens, D., Ungar, M., & Wekerle, C. (2010). Resilience moderates the relationship between exposure to violence and posttraumatic reexperiencing in Mi'kmaq youth. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8(2), 408-420.

Bijlagen

Bijlage A

Beschrijving CYRM

Child and Youth Resilience Measure—CYRM-28

To what extent ...

1. Do you have people you look up to?
2. Do you cooperate with people around you?
3. Is getting an education important to you?
4. Do you know how to behave in different social situations?
5. Do you feel that your parent(s) watch you closely?
6. Do you feel that your parent(s) know a lot about you?
7. Do you eat enough most days?
8. Do you strive to finish what you start?
9. Are spiritual beliefs a source of strength for you?
10. Are you proud of your ethnic background?
11. Do people think you are fun to be with?
12. Do you talk to your family about how you feel?
13. Are you able to solve problems without using illegal drugs and/or alcohol?
14. Do you feel supported by your friends?
15. Do you know where to go in your community to get help?
16. Do you feel you belong at your school?
17. Do you think your family will always stand by you during difficult times?
18. Do you think your friends will always stand by you during difficult times?
19. Are you treated fairly in your community?
20. Do you have opportunities to show others that you are becoming an adult?
21. Are you aware of your own strengths?
22. Do you participate in organized religious activities?
23. Do you think it is important to serve your community?
24. Do you feel safe when you are with your family?
25. Do you have opportunities to develop job skills that will be useful later in life?
26. Do you enjoy your family's traditions?
27. Do you enjoy your community's traditions?
28. Are you proud to be (Nationality: _____)?

Recommended components for preparing the CYRM for implementation are summarized in the table below and expanded upon in the following pages. Given the cross-cultural nature of the measure, we recommend these components to help ensure that the measure remains contextually relevant to the community involved in your research.

Component	Task
1	Establish a community advisory committee
2	Prepare the CYRM for local use Step 1: Conduct focus group interviews Step 2: Select site-specific questions for Section B of the CYRM Step 3: Decide whether or not the CYRM-PMK will also be used Step 4: Select the appropriate version of the measure for Section C Step 5: Finalize language of the CYRM and the CYRM-PMK if applicable
3	Administer the CYRM

Aanvullende informatie RASP

Table 1.
Characteristics of the RASP

Dimension	Item	Coefficient	R ²	Item Text
Insight	4	0.5690	0.3237	I learn from my mistakes.
	5	0.4158	0.1729	I notice small changes in facial expression.
	7	0.4934	0.2434	I know when I am good at something.
	10	0.4043	0.1634	I can change my behavior to match the situation.
	15	0.4455	0.1985	When something goes wrong, I can tell if it was my fault.
	21	0.3555	0.1264	I can sense when someone is not telling the truth.
	27	0.5085	0.2586	I can tell what mood someone is in just by looking at him/her.
Independence	2	0.3523	0.1241	I can deal with whatever comes in the future.
	8	0.5939	0.3527	I'm prepared to deal with the consequences of my actions.
	9	0.5354	0.2867	I say "no" to things I don't want to do.
	19	0.4837	0.2340	It's OK if some people do not like me.
	26	0.3978	0.1583	I control my own life.
Creativity	3	0.5311	0.2821	Once I set a goal for myself, I don't let anything stop me from reaching it.
	6	0.5329	0.2840	I can imagine the consequences of my actions.
	22	0.5452	0.2972	When I am faced with a tough situation, I come up with new ways to handle it.
	23	0.5544	0.3073	I can come up with different ways to let out my feelings.
Humor	11	0.5571	0.3104	My sense of humor makes it easier to deal with tough situations.
	25	0.4670	0.2181	I look for the "lighter side" of tough situations.
	33	0.4742	0.2249	Laughter helps me deal with stress.
Initiative	1	0.4656	0.2167	When my work is criticized, I try harder the next time.
	13	0.3854	0.1485	I can change my surroundings.
	30	0.7652	0.5856	I try to figure out things I do not understand.
Relationships	12	0.4925	0.2426	My friends know they can count on me.
	14	0.4903	0.2404	My family is there for me when I need them.
	18	0.4251	0.1807	I avoid people who could get me into trouble.
	24	0.6066	0.3679	I choose my friends carefully.
	31	0.7465	0.5572	I'm good at keeping friendships going.
	32	0.5673	0.3218	I have friends that will back me up.
Values Orientation	16	0.4684	0.2194	It's OK if I don't see things the way other people do.
	17	0.3536	0.1250	Lying is unacceptable.
	20	0.4567	0.2086	I am comfortable making my own decisions.
	28	0.6625	0.4389	I try to help others.
	29	0.6801	0.4625	I stand up for what I believe is right.
	34	0.4689	0.2198	I avoid situations where I could get into trouble.

Bijlage B

Gestructureerd interviewschema professionals Tactus Verslavingszorg Enschede

1. Uitleg onderzoek.

Laten zien vragenlijst voor jongere kinderen (met smileys).

2. Vragen vragenlijst voor jongere kinderen.

- a. Veerkracht wordt in dit onderzoek gebruikt als het opgewassen zijn tegen negatieve invloeden van buitenaf. Vertalend naar Talk n Joy wordt bedoeld dat kinderen geen negatieve gevolgen ondervinden van de problematiek die bij de ouders speelt. Met deze definitie in het achterhoofd en met jouw eigen kennis over veerkracht, in hoeverre vindt u dan dat deze vragenlijst componenten van veerkracht bevat?
- b. Voor welke leeftijdscategorie schat je deze vragenlijst in?
- c. In hoeverre vindt je deze vragenlijst bruikbaar voor kinderen van verslaafde ouders?
- d. Wat moet de lengte van de vragenlijst zijn?
- e. In hoeverre snappen de kinderen wat gevraagd wordt?
- f. In hoeverre wil je dingen aan de vragenlijst toevoegen?

3. Vragenlijst voor de oudere kinderen.

- a. In hoeverre vindt u dat de vragenlijst de componenten van veerkracht bevat?
- b. Voor welke leeftijdscategorie schat je deze vragenlijst in?
Laten zien van de vragenlijst met de 3-puntsschaal en met de 5-puntsschaal.
- c. Gaat je voorkeur uit naar de 3-puntsschaal of naar de 5-puntsschaal?
Verder gaan met de lijst waar de voorkeur naar uit gaat.
- d. In hoeverre vindt je deze vragenlijst bruikbaar voor kinderen van verslaafde ouders?
- e. Wat moet de lengte van de vragenlijst zijn?
- f. In hoeverre snappen de kinderen wat gevraagd wordt?
- g. In hoeverre wil je dingen aan de vragenlijst toevoegen?

4. Vragen over beide vragenlijsten. Beide vragenlijsten aanbieden.

- a. Wat vind je van de lay-out van beide vragenlijsten?

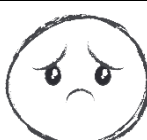
5. Vraag afnamemoment.

Voorafgaand aan en drie maanden na de Talk n Joy week van 2016 is een veerkrachtvragenlijst afgenomen bij de kinderen die deelnamen aan deze week. Deze

vragenlijst bleek onvoldoende aan te sluiten bij de kinderen. Voorafgaand aan en drie maanden na de Talk n Joy week van 2017 is om ‘iets’ te kunnen meten de FEEL-KJ, een emotieregulatie vragenlijst, afgenomen bij de deelnemers. In het huidige onderzoek is het de bedoeling om met een geschikte vragenlijst het gehele effect van de interventie Talk n Joy te meten. De gehele interventie omvat de individuele gesprekken, de Talk n Joy dagen, de Talk n Joy week en de groepen. Als je hierover nadenkt, hoe zou volgens jou het ideale afnamemoment eruitzien? (Doorvragen over de plaats waar de vragenlijst moet worden afgenomen)

Vertaalde versie CYRM-26

Vragenlijst Talk 'n Joy			
Vraag	Nee	Soms	Ja
1. Zijn er mensen om je heen waar je graag op wil lijken?			
2. Deel je weleens met anderen?			
3. Vind je het belangrijk om goed je best te doen op school?			
4. Weet je hoe je je moet gedragen op verschillende plekken? (bijv. thuis of op school)			
5. Denk je dat je ouders altijd weten waar je bent of wat je doet?			

6. Heb je het gevoel dat je ouders veel over jou weten? (bij. wat je blij maakt of wat je bang maakt)			
7. Is er genoeg te eten thuis als je honger hebt?			
8. Probeer je altijd af te maken waar je aan begint?			
9. Weet je waar je familie vandaan komt?			
10. Vinden andere kinderen het leuk om met jou te spelen?			
11. Praat je met je familie over hoe je je voelt?			
12. Als iets niet gaat zoals je wil, kun je dat dan oplossen zonder jezelf of iemand anders pijn te doen?			
13. Heb je vrienden die om jou geven?			
14. Weet je waar je naartoe moet als je hulp nodig hebt?			

15. Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past?			
16. Denk je dat je familie om je geeft in moeilijke tijden?			
17. Denk je dat je vrienden om je geven in moeilijke tijden?			
18. Word je eerlijk behandeld?			
19. Heb je de kans om te laten zien dat je opgroeit en dingen zelf kan doen?			
20. Weet je waar je goed in bent?			
21. Doe je weleens mee aan religieuze activiteiten? (bijv. naar de kerk of moskee gaan)			
22. Vind je het belangrijk om de mensen om je heen te helpen?			
23. Voel je je veilig als je met je familie bent?			

24. Heb je de kans om dingen te leren voor als je groter bent? (zoals koken, werken of anderen helpen)			
25. Vind je de manier waarop jouw familie feest viert leuk? (bijv. Sinterklaas, kerst of Pasen)			
26. Vind je de manier waarop mensen in je omgeving feest vieren leuk? (bijv. Sinterklaas, kerst of Pasen)			

Vertaalde versie CYRM-28.

Optie 1

Vragenlijst Talk 'n Joy					
Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
1. Er zijn mensen waar ik tegenop kijk.					
2. Ik werk samen met mensen om me heen.					
3. Het volgen van een opleiding is belangrijk voor me.					
4. Ik weet hoe ik mij in verschillende sociale situaties moet gedragen.					
5. Mijn ouders/verzorgers houden mij goed in de gaten.					
6. Mijn ouders/verzorgers weten veel over mij.					
7. Als ik honger heb, is er genoeg te eten.					

8. Als ik ergens aan begin, dan probeer ik dat af te maken.					
9. Spirituele overtuigingen geven mij kracht.					
10. Ik ben trots op mijn etnische achtergrond.					
11. Mensen vinden het leuk om bij mij te zijn.					
12. Ik praat met mijn familie/verzorgers over hoe ik mij voel.					
13. Ik ben in staat om problemen op te lossen zonder mijzelf of anderen pijn te doen (bijv. door drugs te gebruiken of anderen pijn te doen).					
14. Ik voel me gesteund door mijn vrienden.					
15. Ik weet waar ik naartoe moet gaan voor hulp.					
16. Ik heb het gevoel dat ik erbij hoor op school.					
17. Mijn familie staat me bij in moeilijke tijden.					
18. Mijn vrienden staan mij bij in moeilijke tijden.					
19. Ik word eerlijk behandeld door mijn omgeving.					
20. Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word en verantwoordelijkheden kan dragen.					
21. Ik ben mij bewust van dingen die ik goed kan.					

22. Ik neem deel aan religieuze activiteiten.					
23. Ik vind het belangrijk om goede dingen te doen voor mijn omgeving.					
24. Ik voel me veilig als ik met mijn familie/verzorgers ben.					
25. Ik heb de mogelijkheden om vaardigheden te ontwikkelen die ik later in mijn leven nodig heb.					
26. Ik vind de culturele en familie tradities van mijn familie leuk.					
27. Ik vind de tradities die mijn omgeving heeft leuk.					
28. Ik ben trots om Nederlands te zijn.					

Optie 2

Vragenlijst Talk 'n Joy			
Vraag	Nee	Een beetje	Ja
1. Er zijn mensen waar ik tegenop kijk.			
2. Ik werk samen met mensen om me heen.			
3. Het volgen van een opleiding is belangrijk voor me.			
4. Ik weet hoe ik mij in verschillende sociale situaties moet gedragen.			
5. Mijn ouders/verzorgers houden mij goed in de gaten.			
6. Mijn ouders/verzorgers weten veel over mij.			
7. Als ik honger heb, is er genoeg te eten.			

8. Als ik ergens aan begin, dan probeer ik dat af te maken.			
9. Spirituele overtuigingen geven mij kracht.			
10. Ik ben trots op mijn etnische achtergrond.			
11. Mensen vinden het leuk om bij mij te zijn.			
12. Ik praat met mijn familie/verzorgers over hoe ik mij voel.			
13. Ik ben in staat om problemen op te lossen zonder mijzelf of anderen pijn te doen (bijv. door drugs te gebruiken of anderen pijn te doen).			
14. Ik voel me gesteund door mijn vrienden.			
15. Ik weet waar ik naartoe moet gaan voor hulp.			
16. Ik heb het gevoel dat ik erbij hoor op school.			
17. Mijn familie staat me bij in moeilijke tijden.			
18. Mijn vrienden staan mij bij in moeilijke tijden.			
19. Ik word eerlijk behandeld door mijn omgeving.			
20. Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word en verantwoordelijkheden kan dragen.			
21. Ik ben mij bewust van dingen die ik goed kan.			
22. Ik neem deel aan religieuze activiteiten.			
23. Ik vind het belangrijk om goede dingen te doen voor mijn omgeving.			
24. Ik voel me veilig als ik met mijn familie/verzorgers ben.			
25. Ik heb de mogelijkheden om vaardigheden te ontwikkelen die ik later in mijn leven nodig heb.			

26. Ik vind de culturele en familie tradities van mijn familie leuk.			
27. Ik vind de tradities die mijn omgeving heeft leuk.			
28. Ik ben trots om Nederlands te zijn.			

Bijlage C

Samenvatting interviews

Interview 1, Linda Wolsink

Vragenlijst voor de jongere kinderen: kinderen vanaf 8 jaar hebben hier begeleiding bij nodig. Als je het uitlegt zullen de kinderen het wel begrijpen, met name bij de jongsten zal je wel uitleg moeten geven. “Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past” bijvoorbeeld kan voor sommige kinderen best lastig zijn. Kunnen vragenlijst leuk inkleuren met kleurpotloden. Zit aan de max qua lengte maar het moet kunnen. Veerkracht wordt goed gemeten, er wordt niks gevraagd over middelen gebruik, maar dat is niet erg. Deze vragenlijst is wel lang, maar om het effect te meten moet je ook wat. Met hulp bij de jonkies moet kunnen. Vragenlijst voor jongere kinderen met hulp laten afnemen, leuk om misschien met kleurpotloden te doen.

Vragenlijst iets oudere kinderen: voor oudere kinderen, zat zelf te denken aan kinderen van 14/16 jaar. Toen ik zelf zei vanaf 12 jaar, vond ze dit wel vroeg. Kinderen vanaf 12 jaar hebben wel veel uitleg nodig. Middelbare schoolleeftijd had ze het over, maar wellicht toch meer 14/16. Voor 9-jarigen echt te complex. 3-puntsschaal voor kinderen aantrekkelijker, maar voor het onderzoek is een 5-puntsschaal wel beter. Om het verschil en het effect van Talk 'n joy te meten lijkt 5-puntsschaal beter, voor een kind misschien ingewikkelder. 14/16 jarigen snappen een 5-puntsschaal wel. Vragenlijst is wel lang, ook echt de max., maar dit aantal vragen moet wel lukken. Kinderen van 12 over ik heb de kans om te laten zien dat ik volwassen word, snappen dit misschien nog niet. Wellicht bij deze vraag een voorbeeld geven. Taalgebruik vragenlijst, culturele en familie tradities, kinderen van 12 vinden dit lastig. In de andere lijst ging het meer over feesten, hierbij wel andere festiviteiten voor andere etnische achtergronden toevoegen. Misschien vinden de oudere kinderen de emoticons ook wel leuk.

Effectmeting talk 'n Joy. Je zou het hele traject kunnen meten, waarin een dag en een week valt. Bij volwassenen wordt iedere 3 maanden een vragenlijst afgenomen. Bij kinderen moet je kijken hoe vaak zie je kinderen. Wellicht na een aantal gesprekken weer een vragenlijst afnemen, het gaat hier om verschillende momenten in het jaar. Bij zo'n week lijkt het niet een goed idee om direct na de week een vragenlijst afnemen, omdat de kinderen dan nog te veel rond stuiteren. Voorafgaand aan de vakantieweek kan het wel op kantoor. Zeker elke 3 maanden een vragenlijst afnemen. Dit kan bij de kinderen thuis, één op één.

Interview 2, Paulien

Vragenlijst jongere kinderen: geschikt voor de gehele doelgroep. Formulering van sommige vragen aanpassen, zoals Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past? Snappen de kleinere kinderen dat.. Veel vragen goed te beantwoorden. Heb je de kans om te laten zien dat je opgroeit, en dingen zelf kan doen? Beetje gekke vraag, wat is de intentie van deze vraag? Begrijpen de kinderen deze vraag zoals deze bedoeld is? Qua thema's is het wel heel passend. Gaan vraag 25 en 26 over feestdagen of ook over verjaardagen. OPZOEKEN of dit ook over verjaardagen gaat. Een verjaardag zou misschien gaan over hoeveel aardig is er voor het kind. Kinderen van acht jaar kunnen het al wel invullen, ook kinderen van 16, 17, 18 kunnen het ook wel invullen, het is niet dat het dan heel kinderachtig wordt. Vorige vragenlijst was wat negatief, en deze vragenlijst is meer gericht op het positieve en dat past wel. Weet je hoe je je moet gedragen in verschillende situaties? Als kinderen dit niet weten, weten ze dan dat ze het niet weten? Zeker bij de kleintjes denk ik dat iedereen wel 'ja' invult. Anders formuleren door te checken of ze tegen moeilijkheden aanlopen. Lengte is goed te doen, helemaal omdat die andere vragenlijst heel erg lang was. De vorige vragenlijst wel veel te lang, de vorige vragenlijst was echt wel meer dan het dubbele. Deze vragenlijst is wel overzichtelijk, het zijn wel mooie brede vakjes. Er is een uitleg nodig over wat het doel is van de vragenlijst. Voorkeur gaat hier uit naar mondelinge uitleg, maar ook een regeltje boven de vragenlijst. “Om een Talk n Joy groep mogelijk te maken..”. Checken bij de kinderen of ze dat goed snappen: “Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past?”. Dit geldt ook voor: “Geven om...”.

Mist vragen over ontspanning en vrije tijdsbesteding. Hoe ontspannen de kinderen? Vragen of ze leuke hobby's hebben. Of over sport ofzo, of ze aan sport doen. Uit het vorige onderzoek kwam naar voren dat sociale vaardigheden, coping en psycho-educatie. Dat waren de drie dingen waar je het meeste in kon steken. Op dit gericht vind ik ontspanning toch wel horen bij goede coping, of überhaupt dingen voor jezelf doen. Als kinderen van KVO ben je toch wel heel erg geneigd anderen te helpen of problemen van anderen aan te trekken. Dus wel belangrijk om te kijken of de kinderen ook in staat zijn tijd voor zichzelf te nemen.

Vragenlijst iets oudere kinderen: Hierin ook meer de ontspanning toevoegen. Deze zin, vraag 20; "Ik heb aan anderen de kans om te laten zien..." Deze moet je twee keer lezen. Qua woordkeuze voor iets oudere leeftijdsgroep. Meer richting 12 jaar te denken, misschien wel ouder. Maar dat komt vooral door het woordje etnisch. Etnisch, religieuze is ook wel weer zo'n woord. De smileys vragenlijst voor de gehele doelgroep. Deze meer vanaf middelbare schoolleeftijd. Voorkeur voor 3-punts of 5-puntsschaal, voorkeur is om het even. Verschillend per kind, voor de kinderen maakt het denk ik niet zoveel aan hebt. Misschien haal je wel meer uit de 5-puntsschaal. Lengte van de vragenlijst ook wel goed te doen. Met de witregels leest het ook wel prettig. Overzichtelijk de vragen komen niet zo op je af. Ook wel mooie korte vragen, op de ene na. De vragenlijst voor de oudere kinderen was korter en bondiger, makkelijker doorheen te komen. Voorkeur voor mij zou uitgaan naar stellingen i.p.v. vragen. Voor de jongere kinderen zou het niet zoveel uitmaken of het om stellingen of vragen gaan.

Effectmeting Talk n Joy. Voormeting bij de intake. De intake is na het kennismakingsgeprek. Dit is het tweede contact met een KVO-kind. Ook bij evaluatiemomenten. Als de kinderen een groep hebben gevolgd en dan zo'n vragenlijst erbij pakt. Een keer per drie maanden bijvoorbeeld. De evaluaties zitten nog niet zo stevast in het systeem. Halfjaarlijks evalueren bij de individuele contacten, dus iig op die momenten. En ook bij het einde van zo'n groep. In principe dus twee keer per jaar en dan nog bij de evaluatie momenten. Een groep is bijv. 6 weken dus voorafgaand de groep en afsluitend. Daarnaast ook die halfjaarlijkse gesprekken. En bij de dagen vind ik het wel heel lastig, want sommige kinderen gaan maar 1x naar een dag. Je zou hem kunnen inzetten bij de kennismaking, na elke Talk n Joy dag een vragenlijst invullen is te veel. Dus 1x in de maand te veel. Dus elke drie maanden of halfjaarlijks.

Interview 3, Rosan

Vragenlijst jongere kinderen: de kinderen gaan wel over zichzelf nadenken. Wordt ook wel veel gevraagd naar de kwaliteiten. Het is wel echt nee, soms en ja. Je gaat niet echt diep op de vragen in. Denk wel dat deze vragen bij KVO-kinderen passen, dat er veel aansluiting is. Die icoontjes zijn ook wel heel passend, vooral voor de wat jongere kinderen. Voor de ouderen wordt het misschien wat sneller kinderachtig. Voor de wat jongere doelgroep, 8-12/13 jaar. Tenminste als er wordt gekeken naar onze groep. "Deel je weleens met anderen" wat wordt daarmee bedoeld, gaat dit over emoties delen of materialen delen. Deze vraag iets meer specificeren. Opzich is het wel makkelijk geschreven. Veel jonger dan 8 jaar wordt wel lastig. Lastige vraag: Denk je dat familie om je geeft in moeilijke tijden. Twijfelt of je "word je eerlijk behandeld" te beantwoorden is voor 8-jarigen. De lengte van de vragenlijst is wel prima te doen, voor sommige kinderen beter te doen dan voor de andere. Bijvoorbeeld kinderen die concentratieproblemen hebben zullen het wel moeilijker vinden. Weet niet zo goed of het te lang is om het in te vullen. Samen met een professional invullen is sowieso beter dan alleen invullen. Als het voor 8-12 is, is het prima, voor de oudere kinderen is dit misschien wat kinderachtig. Voor de oudere kinderen ook meer antwoordmogelijkheden nodig. Vraag toevoegen als ouders iets gek doen, weet een kind dan hoe die daarmee moet omgaan. Als een vader of moeder iets doet waar jij van schrikt, weet je dan hoe je daar mee moet omgaan? Als kinderen uit huis geplaatst zijn over het verleden vragen. Vragenlijst oudere kinderen: Deze is voor de iets oudere groep, voor de jonkies wat lastig. Prima vanaf een jaar of 12. Voorkeur gaat uit naar de 5-puntsschaal. Etnisch en spiritueel is wel moeilijk voor kinderen, meer uitleg nodig. Zou wel mooi zijn om wat vragen met emoties toe te voegen, emotieregulatie dingen toevoegen. Hoe ga je met boosheid of verdriet om. Sommige kinderen durven niet blij te zijn omdat het slecht gaat met papa en mama. Ik durf blij te zijn als ik blij ben. Iets met probleem gedrag ouders toevoegen. Hoe omgaan met zorgen over ouders. Zoiets toevoegen, zodat dat

stukje ook is aangestipt. Past wel bij de leeftijd, maar etnische achtergronden, spirituele enz. verduidelijken. Wel proberen om het zo makkelijk mogelijk te schrijven, met korte zinnen. “Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word” is een te lange zin. Probeer het zo makkelijk mogelijk te houden. Formulering bij sommige items aanpassen. Qua lettertype prima te lezen, niet heel veel veranderen. Andere vragenlijst was een beetje in kleur, dat is wel prettig voor de kinderen als er een beetje kleur in zit. Indelen op thema’s en die verschillende thema’s een kleur geven. De voorbeelden die achter de vragen en stellingen staan iets kleiner maken en schuingedrukt. Op zo’n terugkom dag zijn de kinderen helemaal wild, komt misschien ook omdat wij als professionals heel druk met het programma bezig zijn en dan moeten de kinderen opeens serieus een vragenlijst invullen. Weet ook niet of ze daar wel helemaal de tijd voor namen. Individueel afnemen is prima in te passen, ik neem dat zo meer naar een gesprek. Ik zou daar ook wel tijd voor hebben, in individuele gesprekken heb je wel een rode draad over wat je wil doen en daaromheen heb je wel tijd om dingen te doen. Bij individuele gesprekken heb je iets meer de tijd aan jezelf en de kinderen weten dat je komt en dan zijn ze daar iets beter op voorbereid. Of misschien tijdens het kennismakingsgesprek voor de vakantieweek. Bij zo’n kennismakingsgesprek is het iets rustiger dan tijdens de Talk n Joy week. Vindt het lastig om te zeggen hoe er gemeten moet worden, “geen idee”.

Interview 4, Ingrid

Vragenlijst jongere kinderen: Deel je weleens met anderen? Wat wordt daar precies mee bedoelt. Onduidelijk of het gaat om delen van emoties of delen van snoepjes. Zit heel veel van dat In huis model in. Ook dagelijkse dingen toevoegen. Dagelijkse routines toevoegen, maaltijden samen eten, opstaan, naar bed gaan. De dagelijkse structuur is ook belangrijk. Kinderen vinden een structuur toch prettig. Als voorbeeld noemt ze de structuur die Talk n Joy geeft, zoals bij de Talk n Joy week. Thuis valt de structuur weg terwijl dat toch het gedrag heel erg bepaald. De leeftijd voor de vragenlijst is vanaf 8 jaar tot en met 17 wel. Mooie lengte, niet te lang en niet te kort. Toch krijg je voldoende informatie. Ik denk dat de vragenlijst goed bruikbaar is voor KVO-kinderen, wat we ook in de theorie zien, dan komt die toch goed terug. Ik denk dat de meesten het wel begrijpen, omdat het toch over hunzelf gaan. Omdat de kinderen zich toch verantwoordelijk voelen, zijn ze daarin ook al iets verder. Een aantal van de jongere kinderen vinden het waarschijnlijk prettiger om de vragenlijst samen in te vullen, zo’n 8/9 jarigen. Dit gaat om samen invullen met begeleider.

Vragenlijst oudere kinderen: Vanaf 14/15 jaar. Ik ben trots om Nederlands te zijn vind ik een beetje raar en er niet tussen passen. Ik weet ook niet wat het met Talk n Joy te maken heeft. De vraag over etnische achtergrond is meer neutraal dan die vraag over Nederlands te zijn. De componenten van veerkracht zitten er ook wel heel duidelijk in. De vijf-puntsschaal gaat de voorkeur naar uit, omdat die meer nuance geeft. Aantal vragen in de vragenlijst is prima. Niet te veel, maar toch een duidelijk beeld. Ik denk dat de vragen goed aansluit, want de vragen zijn ook de thema’s die je tegenkomt bij de kinderen. Die kamers (van het in Huis model) zie je ook mooi terug. Bij spirituele overtuigingen, misschien tussen haakjes er iets achter zetten. In deze vragenlijst twijfelt ze of er vragen in moeten over structuur, omdat het pubers zijn twijfelt ze hierover.

Effectmeting. Kan beter tussendoor en niet gelinkt aan de vakantieweek. Of meer meetmomenten, dat je voor de vakantieweek doet en een periode na de vakantieweek en daarna nog weer een tijd daarna. Week vooraf de vakantieweek, 2 maanden na de vakantieweek en dan weer twee maanden daarna. Niet iedereen heeft dezelfde activiteiten met Talk n Joy, dus daarom is het lastig om één plek af te spreken. Sommige kinderen doen alleen individuele gesprekken, anderen gaan alleen naar de week. Individueel afnemen, omdat kinderen in groepsverband elkaar beïnvloeden. Dit individueel afnemen samen met een begeleider doen.

Interview 5, Mieke

Vragenlijst jongere kinderen: Vindt de smileys heel erg groot, dat vindt ze onrustig. De vragenlijst lijkt veel en het ziet er vol uit. “Deel je weleens met anderen” is onduidelijk, wat delen ze weleens? Emoties of materiële zaken. Er is genoeg te eten, zou ik anders maken, meer vragen als Ik eet elke dag ontbijt en avondeten. “Weet je wat over familie van je vader of je moeder”, i.p.v. “Ik weet waar mijn familie

vandaan komt”. En wat wordt er in het algemeen met familie bedoeld, is dit dan je gehele familie of je gezin? Voorbeeld bij anderen pijn doen, niet voorbeeld pijn doen ook gebruiken. Vindt de vragenlijst wel heel zwaar. “In moeilijke tijden”, dus vraag 16, 17. “Moeilijke tijden” vervangen door “niet fijn is thuis”. De vraag over opgroeien veranderen, voorgesteld om anders te formuleren als: kans om te laten zien dat je steeds meer dingen zelf kan doen. Componenten van veerkracht zitten subtiel overal doorheen. Schat de vragenlijst voor kinderen vanaf 8 jaar, indien er enkele aanpassingen worden gedaan. Vragenlijst kan wel tot 17 jaar. Al het gevoel dat die heel erg is ingekort, want de lijst is al veel korter dan de vorige. De vragen iets meer opdelen in blokken, bijv. elk 5 blokken van vragen. Niet alles zo recht onder elkaar. Het thema KVO wordt nergens genoemd. Ik vraag me af of ze de problemen van de ouders zien, er last van hebben, er niet van kunnen slapen. Dat staat er niet in. Wel een vraag of je je veilig voelt bij je ouders. Vragen over maak je je zorgen over hoe het met je vader of moeder gaat, kun je niet slapen, heb je er weleens buikpijn van. Vraagt zich af of dit met veerkracht te maken heeft, maar het draagt wel bij aan veerkracht. Dan moet er wel ook een vraag worden toegevoegd of ze ook met iemand anders erover kunnen praten, dat ze weten waar ze naartoe kunnen en naar wie. Ouders zeggen zelf ook wel, zoals je zag bij Talk n Joy zaterdag. Ouders praten op een Talk n Joy dag ook met elkaar en daar zie je het ook wel dat kinderen door Talk n Joy met iemand of andere kinderen kunnen praten. We hebben nog niet nagedacht over wat ouders van Talk n Joy vinden. Er zijn namelijk een aantal moeders die wel goed Talk n Joy kunnen beoordelen. Zo zijn er wel meer moeders die ik ken waarvan ik verwacht dat ze dat wel kunnen. Zo hebben we vorig jaar aan het einde van het schooljaar een ijsje gegeten met Talk n Joy en toen merkte ik ook dat zowel het kind als de ouder het heel leuk vonden. Vragenlijst oudere kinderen: “Er zijn mensen waar ik tegenop kijk” in welke zin dan? Eerder zeggen: “Zijn er mensen die als een voorbeeld voor me zijn” of “Zijn er mensen zoals ik zelf later ook wil worden”. Ik denk dat deze vragenlijst voor kinderen van 15/16 jaar is. Dit zou je prima met die meiden van 15/16 kunnen bespreken. “Ik ben trots om Nederlands te zijn” een beetje een rare vraag. Het is wel een mooie lijst, in ieder geval om over te praten. De formulering van de stelling over honger aanpassen. Er is niet echt een vraag over hoe ze zich voelen. Of dat ze zelf opgewassen zijn tegen negatieve gebeurtenissen in huis. “Staan mij bij” vind ik een beetje ouderwets taalgebruik, ik zou eerder zeggen steunen. Voorkeur gaat uit naar de 5-puntsschaal, want bij 5 mogelijkheden heb je iets meer nuance. Ik zou het iets beter later aansluiten bij KVO, door sommige vragen iets meer specificeren op de situatie thuis. Om het effect van Talk n Joy te meten, wat vragen over Talk n Joy toe te voegen. Bijvoorbeeld of ze het fijn vinden om af en toe te praten met iemand en of dat helpt. De lengte van de vragenlijst is goed, maar ik zou het iets beter bij elkaar zetten en dan in blokjes. Toevoegingen zijn vragen over weet je wat je kunt gaan doen als je je niet fijn voelt. Meer kleur gebruiken, in ieder geval de vragenlijst op een gekleurd velletje. De vragenlijst ziet er nu heel vol uit, met name die voor de jongere kinderen. De aandacht gaat vooral naar de smileys uit. Ik weet nog dat bij de vorige vragenlijst de jongste kinderen de vragen heel lang vonden. Ik zou met alle nieuwe kinderen, bij alle intakes in die vervolggesprekken een lijst afnemen. Af en toe na een jaar of half jaar opnieuw de vragenlijst afnemen. Probeer regelmaat te vinden in het afnemen van de vragenlijsten. Ik zou voor de jongste kinderen de vragenlijst met begeleiding afnemen, de oudste kinderen (na de basisschool) die kunnen het wel zelf. De vragenlijst moet worden afgenomen waar de kinderen gezien worden. Het afnemen van de vragenlijst moet passen in het begeleidingstraject van de kinderen. Sommige kinderen zie je maar eens per jaar tijdens de vakantieweek, terwijl andere kinderen aan veel meer Talk n Joy activiteiten meenemen. Na hoeveel tijd zou het ideaal zijn om opnieuw een vragenlijst af te nemen, dit zou een half jaar of negen maanden zijn. Ze geeft aan dat ze dat niet precies weet. Voor kinderen die nog niet in het systeem zitten, de vragenlijst nog voor de vakantieweek afnemen.

Interview 5, Bepie

Vragenlijst jongere kinderen: sommige vragen vind ik heel onduidelijk. Sommige vragen vind ik iets te veel voor de jongste groep en andere vragen iets meer voor de oudste groep. Ik zou deze vragenlijst pakken voor kinderen van 11 tot 13 jaar. “Deel je weleens met anderen” vind ik een heel onduidelijke vraag. “Weet je je hoe je je moet gedragen op verschillende plekken”.

Concrete voorbeelden geven, bijv. “Als je boos bent, praat je daar dan over met je ouders”. “Weet je waar je naartoe moet als je hulp nodig hebt?”, wat voor hulp? Door het specifieker te maken, uitgebreider te beschrijven of toe te lichten kun je de vragenlijst duidelijker maken. Concretiseren en formulering aanpassen zijn belangrijk. Mocht dit gebeuren kan de vragenlijst voor een bredere leeftijdsgroep. Er moet in ieder geval de mogelijkheid zijn om samen te maken en vragen te stellen door de kinderen. Veerkracht is voor mij niet alleen maar omgaan met negatieve gebeurtenissen. Wellicht meer vragen over vertrouwen in zichzelf. Het enige aspect dat ik er graag bij in zou hebben is het vertrouwen in zichzelf. De vragen mogen iets overzichtelijk gestructureerd worden. De vragen mogen niet in één rits onder elkaar. Vindt het moeilijk om te zeggen of ze wat mist in de vragenlijst. Het voornaamste punt dat gemist wordt zijn eigen kwaliteiten en vertrouwen.

Vragenlijst oudere kinderen: Deze vragenlijst is vanaf voortgezet onderwijs, bij sommige vragen moet je wel 14 jaar zijn om dat te snappen. Woorden zullen ze snappen, maar wat er bedoeld wordt denk ik niet. “Ik ben mij bewust van wat ik goed kan” Ik denk dat je daar wel 16 jaar voor moet zijn, want dit gaat over zelfreflectie wat kinderen jonger nog niet echt kunnen. Ik zou deze vraag specifieker maken, want het is wel een passende vraag binnen de vragenlijst. Bij de vraag over familie tradities, gewoon hetzelfde formuleren als bij de vorige vragenlijst. Voorkeur gaat uit naar een 5-puntsschaal, omdat je iets meer hebt dan alleen zwart-wit. Of ik de vragenlijst alles omvattend vind, kan ik nu niet zeggen. Misschien een belangrijk item is nog het toevoegen van een vraag over zorgen voor anderen. Dit vind ik heel toepasselijk voor deze doelgroep. Zoals, zorgen voor ouders, broertjes/zusjes. “Ik ben trots om Nederlands te zijn” vind ik een rare vraag. Ook deze vragenlijst moet in kortere blokken worden opgesteld. Over beide vragenlijsten, de smileys spreken de kinderen aan, maar ze vindt de smileys niet sprekend en strak genoeg. Als er een vijfdeling in smileys is zou ik die graag zien. Alleen als je daar goed genoeg onderscheid in kan maken. Als je 6 of 7 vragen per pagina hebt, hoeft je het niet in zo’n raster te doen, want zo’n raster maakt het een beetje saaier.

Afnamemoment: de interventies zijn heel verschillend per lengte. Dat maakt het heel verschillend voor het meten van de effectiviteit. Voor aanvang van een interventie een vragenlijst afnemen. Na een intakegesprek, na het kennismaken met Tactus of talk n Joy afnemen. Na een interventie, na een week of na een dag, of na een serie dagen. Als ze in een langer traject zitten misschien wel een jaarlijkse of een half jaarlijkse lijst. Een vast moment creëren dat alle kinderen die betrokken zijn bij Talk n Joy een vragenlijst invullen. Dus een halfjaarlijkse afname of voor of na een interventie. Ik vind het ook erg goed om drie maanden na een interventie een vragenlijst afnemen. In ieder geval na de intake en vervolgens ook halfjaarlijks. Voor de Talk n Joy dagen vind ik het een beetje lastig, omdat alle andere vormen van Talk n Joy iets meer geclusterd zijn en een dag op zichzelf staand is. Mochten kinderen drie keer in een half jaar hebben deelgenomen aan een dag, ook een vragenlijst afnemen. Of bij losse interventies, half jaarlijks een vragenlijst laten invullen. De vragenlijst moet worden afgenomen met degene die zij kennen, dit is dus de begeleider van Tactus. Waar dit moet plaatsvinden hangt af waar dit mogelijk is met de kinderen.

OPMERKINGEN: meerdere vraagtekens bij de stelling: Ik ben trots om Nederlands te zijn. Rosan gaf aan dat ik wel bij wat van haar kinderen mag aansluiten.

Samenvatting gearceerde interviews

Leeftijdscategorie vragenlijsten = 
Opmerkingen m.b.t. lay-out = 
Voorkeur 3-punts/5-puntsschaal = 
Toevoegingen vragenlijst = 

Interview 1, Linda Wolsink

Vragenlijst voor de jongere kinderen: kinderen **vanaf 8 jaar hebben hier begeleiding bij nodig**. Als je het uitlegt zullen de kinderen het wel begrijpen, met name bij de jongsten zal je wel uitleg moeten geven. “Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past” bijvoorbeeld kan voor sommige kinderen best lastig zijn. **Kunnen vragenlijst leuk inkleuren met kleurpotloden**. Zit aan de max qua lengte maar het moet kunnen. Veerkracht wordt goed gemeten, er wordt niks gevraagd over middelen gebruik, maar dat is niet erg. Deze vragenlijst is wel lang, maar om het effect te meten moet je ook wat. Met hulp bij de jonkies moet kunnen. Vragenlijst voor jongere kinderen met hulp laten afnemen, leuk om misschien met kleurpotloden te doen.

Vragenlijst iets oudere kinderen: voor oudere kinderen, zat zelf te denken aan **kinderen van 14/16 jaar**. Toen ik zelf zei vanaf 12 jaar, vond ze dit wel vroeg. Kinderen vanaf 12 jaar hebben wel veel uitleg nodig. Middelbare schoolleeftijd had ze het over, maar wellicht toch meer 14/16. Voor 9-jarigen echt te complex. **3-puntsschaal voor kinderen aantrekkelijker, maar voor het onderzoek is een 5-puntsschaal wel beter**. Om het verschil en het effect van Talk 'n joy te meten lijkt 5-puntsschaal beter, voor een kind misschien ingewikkelder. 14/16 jarigen snappen een 5-puntsschaal wel. Vragenlijst is wel lang, ook echt de max., maar dit aantal vragen moet wel lukken. Kinderen van 12 over ik heb de kans om te laten zien dat ik volwassen word, snappen dit misschien nog niet. Wellicht bij deze vraag een voorbeeld geven. Taalgebruik vragenlijst, culturele en familie tradities, kinderen van 12 vinden dit lastig. In de andere lijst ging het meer over feesten, hierbij wel andere festiviteiten voor andere etnische achtergronden toevoegen. **Misschien vinden de oudere kinderen de emoticons ook wel leuk**.

Effectmeting Talk 'n Joy. Je zou het hele traject kunnen meten, waarin een dag en een week valt. Bij volwassenen wordt iedere 3 maanden een vragenlijst afgenomen. Bij kinderen moet je kijken hoe vaak zie je kinderen. Wellicht na een aantal gesprekken weer een vragenlijst afnemen, het gaat hier om verschillende momenten in het jaar. Bij zo'n week lijkt het niet een goed idee om direct na de week een vragenlijst afnemen, omdat de kinderen dan nog te veel rond stuiten. Voorafgaand aan de vakantieweek kan het wel op kantoor. Zeker elke 3 maanden een vragenlijst afnemen. Dit kan bij de kinderen thuis, één op één.

Interview 2, Paulien

Vragenlijst jongere kinderen: **geschikt voor de gehele doelgroep**. Formulering van sommige vragen aanpassen, zoals Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past? Snappen de kleinere kinderen dat.. Veel vragen goed te beantwoorden. Heb je de kans om te laten zien dat je opgroeit, en dingen zelf kan doen? Beetje gekke vraag, wat is de intentie van deze vraag? Begrijpen de kinderen deze vraag zoals deze bedoeld is? Qua thema's is het wel heel passend. Gaan vraag 25 en 26 over feestdagen of ook over verjaardagen. OPZOEKEN of dit ook over verjaardagen gaat. Een verjaardag zou misschien gaan over hoeveel aandacht is er voor het kind. Kinderen van acht jaar kunnen het al wel invullen, ook kinderen van 16, 17, 18 kunnen het ook wel invullen, het is niet dat het dan heel kinderachtig wordt. Vorige vragenlijst was wat negatief, en deze vragenlijst is meer gericht op het positieve en dat past wel. Weet je hoe je je moet gedragen in verschillende situaties? Als kinderen dit niet weten, weten ze dan dat ze het niet weten? Zeker bij de kleintjes denk ik dat iedereen wel 'ja' invult. Anders formuleren door te checken of ze tegen moeilijkheden aanlopen. Lengte is goed te doen, helemaal omdat die andere vragenlijst heel erg lang was. De vorige vragenlijst wel veel te lang, de vorige vragenlijst was echt wel meer dan het dubbele. Deze vragenlijst is wel overzichtelijk, het zijn wel mooie brede vakjes. **Er is een uitleg nodig over wat het doel is van de vragenlijst**. Voorkeur gaat hier uit naar mondelinge uitleg, maar

ook een regeltje boven de vragenlijst. “Om een Talk n Joy groep mogelijk te maken..”. Checken bij de kinderen of ze dat goed snappen: “Heb je het gevoel dat je bij de kinderen om je heen past?”. Dit geldt ook voor: “Geven om...”. **Mist vragen over ontspanning en vrije tijdsbesteding. Hoe ontspannen de kinderen? Vragen of ze leuke hobby's hebben. Of over sport ofzo, of ze aan sport doen.** Uit het vorige onderzoek kwam naar voren dat sociale vaardigheden, coping en psycho-educatie. Dat waren de drie dingen waar je het meeste in kon steken. Op dit gericht vind ik ontspanning toch wel horen bij goede coping, of überhaupt dingen voor jezelf doen. Als kinderen van KVO ben je toch wel heel erg geneigd anderen te helpen of problemen van anderen aan te trekken. Dus wel belangrijk om te kijken of de kinderen ook in staat zijn tijd voor zichzelf te nemen.

Vragenlijst iets oudere kinderen: **Hierin ook meer de ontspanning toevoegen.** Deze zin, vraag 20; “Ik heb aan anderen de kans om te laten zien...” Deze moet je twee keer lezen. Qua woordkeuze voor iets oudere leeftijdsgroep. **Meer richting 12 jaar te denken**, misschien wel ouder. Maar dat komt vooral door het woordje etnisch. Etnisch, religieuze is ook wel weer zo'n woord. De smileys vragenlijst voor de gehele doelgroep. Deze meer **vanaf middelbare schoolleeftijd**. Voorkeur voor 3-punts of 5-puntsschaal, voorkeur is om het even. Verschillend per kind, voor de kinderen maakt het denk ik niet zoveel aan hebt. **Misschien haal je wel meer uit de 5-puntsschaal**. Lengte van de vragenlijst ook wel goed te doen. Met de witregels leest het ook wel prettig. Overzichtelijk de vragen komen niet zo op je af. Ook wel mooie korte vragen, op de ene na. De vragenlijst voor de oudere kinderen was korter en bondiger, makkelijker doorheen te komen. Voorkeur voor mij zou uitgaan naar stellingen i.p.v. vragen. Voor de jongere kinderen zou het niet zoveel uitmaken of het om stellingen of vragen gaan.

Effectmeting Talk n Joy. Voormeting bij de intake. De intake is na het kennismakingsgesprek. Dit is het tweede contact met een KVO-kind. Ook bij evaluatiemomenten. Als de kinderen een groep hebben gevolgd en dan zo'n vragenlijst erbij pakt. Een keer per drie maanden bijvoorbeeld. De evaluaties zitten nog niet zo stevast in het systeem. Halfjaarlijks evalueren bij de individuele contacten, dus iig op die momenten. En ook bij het einde van zo'n groep. In principe dus twee keer per jaar en dan nog bij de evaluatie momenten. Een groep is bijv. 6 weken dus voorafgaand de groep en afsluitend. Daarnaast ook die halfjaarlijkse gesprekken. En bij de dagen vind ik het wel heel lastig, want sommige kinderen gaan maar 1x naar een dag. Je zou hem kunnen inzetten bij de kennismaking, na elke Talk n Joy dag een vragenlijst invullen is te veel. Dus 1x in de maand te veel. Dus elke drie maanden of halfjaarlijks.

Interview 3, Rosan

Vragenlijst jongere kinderen: de kinderen gaan wel over zichzelf nadenken. Wordt ook wel veel gevraagd naar de kwaliteiten. Het is wel echt nee, soms en ja. Je gaat niet echt diep op de vragen in. Denk wel dat deze vragen bij KVO-kinderen passen, dat er veel aansluiting is. **Die icoontjes zijn ook wel heel passend, vooral voor de wat jongere kinderen. Voor de ouderen wordt het misschien wat sneller kinderachtig.** Voor de wat jongere doelgroep, **8-12/13 jaar**. Tenminste als er wordt gekeken naar onze groep. “Deel je weleens met anderen” wat wordt daarmee bedoeld, gaat dit over emoties delen of materialen delen. Deze vraag iets meer specificeren. Opzich is het wel makkelijk geschreven. Veel **jonger dan 8 jaar wordt wel lastig**. Lastige vraag: Denk je dat familie om je geeft in moeilijke tijden. Twijfelt of je “word je eerlijk behandeld” te beantwoorden is voor 8-jarigen. De lengte van de vragenlijst is wel prima te doen, voor sommige kinderen beter te doen dan voor de andere. Bijvoorbeeld kinderen die concentratieproblemen hebben zullen het wel moeilijker vinden. Weet niet zo goed of het te lang is om het in te vullen. Samen met een professional invullen is sowieso beter dan alleen invullen. Als het voor 8-12 is, is het prima, voor de oudere kinderen is dit misschien wat kinderachtig. Voor de oudere kinderen ook meer antwoordmogelijkheden nodig. **Vraag toevoegen als ouders iets geks doen, weet een kind dan hoe die daarmee moet omgaan. Als een vader of moeder iets doet waar jij van schrikt, weet je dan hoe je daar mee moet omgaan?** Als kinderen uit huis geplaatst zijn over het verleden vragen.

Vragenlijst oudere kinderen: Deze is voor de iets oudere groep, voor de jonkies wat lastig. **Prima vanaf een jaar of 12**. Voorkeur gaat uit naar de 5-puntsschaal. Etnisch en spiritueel is wel moeilijk voor kinderen, meer uitleg nodig. **Zou wel mooi zijn om wat vragen met emoties toe te voegen, emotieregulatie dingen toevoegen. Hoe ga je met boosheid of verdriet om. Sommige kinderen durven**

niet blij te zijn omdat het slecht gaat met papa en mama. Ik durf blij te zijn als ik blij ben. Iets met probleem gedrag ouders toevoegen. Hoe omgaan met zorgen over ouders. Zoiets toevoegen, zodat dat stukje ook is aangestipt. Past wel bij de leeftijd, maar etnische achtergronden, spirituele enz. verduidelijken. Wel proberen om het zo makkelijk mogelijk te schrijven, met korte zinnen. “Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word” is een te lange zin. Probeer het zo makkelijk mogelijk te houden. Formulering bij sommige items aanpassen. Qua lettertype prima te lezen, niet heel veel veranderen. Andere vragenlijst was een beetje in kleur, dat is wel prettig voor de kinderen als er een beetje kleur in zit. Indelen op thema's en die verschillende thema's een kleur geven. De voorbeelden die achter de vragen en stellingen staan iets kleiner maken en schuingedrukt. Op zo'n terugkom dag zijn de kinderen helemaal wild, komt misschien ook omdat wij als professionals heel druk met het programma bezig zijn en dan moeten de kinderen opeens serieus een vragenlijst invullen. Weet ook niet of ze daar wel helemaal de tijd voor namen. Individueel afnemen is prima in te passen, ik neem dat zo meer naar een gesprek. Ik zou daar ook wel tijd voor hebben, in individuele gesprekken heb je wel een rode draad over wat je wil doen en daaromheen heb je wel tijd om dingen te doen. Bij individuele gesprekken heb je iets meer de tijd aan jezelf en de kinderen weten dat je komt en dan zijn ze daar iets beter op voorbereid. Of misschien tijdens het kennismakingsgesprek voor de vakantieweek. Bij zo'n kennismakingsgesprek is het iets rustiger dan tijdens de Talk n Joy week. Vindt het lastig om te zeggen hoe er gemeten moet worden, “geen idee”.

Interview 4, Ingrid

Vragenlijst jongere kinderen: Deel je weleens met anderen? Wat wordt daar precies mee bedoelt. Onduidelijk of het gaat om delen van emoties of delen van snoepjes. Zit heel veel van dat In huis model in. Ook dagelijkse dingen toevoegen. Dagelijkse routines toevoegen, maaltijden samen eten, opstaan, naar bed gaan. De dagelijkse structuur is ook belangrijk. Kinderen vinden een structuur toch prettig. Als voorbeeld noemt ze de structuur die Talk n Joy geeft, zoals bij de Talk n Joy week. Thuis valt de structuur weg terwijl dat toch het gedrag heel erg bepaald. De leeftijd voor de vragenlijst is vanaf 8 jaar tot en met 17 wel. Mooie lengte, niet te lang en niet te kort. Toch krijg je voldoende informatie. Ik denk dat de vragenlijst goed bruikbaar is voor KVO-kinderen, wat we ook in de theorie zien, dan komt die toch goed terug. Ik denk dat de meesten het wel begrijpen, omdat het toch over hunzelf gaan. Omdat de kinderen zich toch verantwoordelijk voelen, zijn ze daarin ook al iets verder. Een aantal van de jongere kinderen vinden het waarschijnlijk prettiger om de vragenlijst samen in te vullen, zo'n 8/9 jarigen. Dit gaat om samen invullen met begeleider.

Vragenlijst oudere kinderen: Vanaf 14/15 jaar. Ik ben trots om Nederlands te zijn vind ik een beetje raar en er niet tussen passen. Ik weet ook niet wat het met Talk n Joy te maken heeft. De vraag over etnische achtergrond is meer neutraal dan die vraag over Nederlands te zijn. De componenten van veerkracht zitten er ook wel heel duidelijk in. De vijf-puntsschaal gaat de voorkeur naar uit, omdat die meer nuance geeft. Aantal vragen in de vragenlijst is prima. Niet te veel, maar toch een duidelijk beeld. Ik denk dat de vragen goed aansluit, want de vragen zijn ook de thema's die je tegenkomt bij de kinderen. Die kamers (van het in Huis model) zie je ook mooi terug. Bij spirituele overtuigingen, misschien tussen haakjes er iets achter zetten. In deze vragenlijst twijfelt ze of er vragen in moeten over structuur, omdat het pubers zijn twijfelt ze hierover.

Effectmeting. Kan beter tussendoor en niet gelinkt aan de vakantieweek. Of meer meetmomenten, dat je voor de vakantieweek doet en een periode na de vakantieweek en daarna nog weer een tijd daarna. Week vooraf de vakantieweek, 2 maanden na de vakantieweek en dan weer twee maanden daarna. Niet iedereen heeft dezelfde activiteiten met Talk n Joy, dus daarom is het lastig om één plek af te spreken. Sommige kinderen doen alleen individuele gesprekken, anderen gaan alleen naar de week. Individueel afnemen, omdat kinderen in groepsverband elkaar beïnvloeden. Dit individueel afnemen samen met een begeleider doen.

Interview 5, Mieke

Vragenlijst jongere kinderen: Vindt de smileys heel erg groot, dat vindt ze onrustig. De vragenlijst lijkt veel en het ziet er vol uit. “Deel je weleens met anderen” is onduidelijk, wat delen ze weleens?

Emoties of materiële zaken. Er is genoeg te eten, zou ik anders maken, meer vragen als Ik eet elke dag ontbijt en avondeten. “Weet je wat over familie van je vader of je moeder”, i.p.v. “Ik weet waar mijn familie vandaan komt”. En wat wordt er in het algemeen met familie bedoeld, is dit dan je gehele familie of je gezin? Voorbeeld bij anderen pijn doen, niet voorbeeld pijn doen ook gebruiken. Vindt de vragenlijst wel heel zwaar. “In moeilijke tijden”, dus vraag 16, 17. “Moeilijke tijden” vervangen door “niet fijn is thuis”. De vraag over opgroeien veranderen, voorgesteld om anders te formuleren als: kans om te laten zien dat je steeds meer dingen zelf kan doen. Componenten van veerkracht zitten subtiel overal doorheen. **Schat de vragenlijst voor kinderen vanaf 8 jaar**, indien er enkele aanpassingen worden gedaan. **Vragenlijst kan wel tot 17 jaar**. Al het gevoel dat die heel erg is ingekort, want de lijst is al veel korter dan de vorige. **De vragen iets meer opdelen in blokken, bijv. elk 5 blokken van vragen. Niet alles zo recht onder elkaar**. Het thema KVO wordt nergens genoemd. Ik vraag me af of ze de problemen van de ouders zien, er last van hebben, er niet van kunnen slapen. Dat staat er niet in. Wel een vraag of je je veilig voelt bij je ouders. **Vragen over maak je je zorgen over hoe het met je vader of moeder gaat, kun je niet slapen, heb je er weleens buikpijn van**. Vraagt zich af of dit met veerkracht te maken heeft, maar het draagt wel bij aan veerkracht. **Dan moet er wel ook een vraag worden toegevoegd of ze ook met iemand anders erover kunnen praten, dat ze weten waar ze naartoe kunnen en naar wie**. Ouders zeggen zelf ook wel, zoals je zag bij Talk n Joy zaterdag. Ouders praten op een Talk n Joy dag ook met elkaar en daar zie je het ook wel dat kinderen door Talk n Joy met iemand of andere kinderen kunnen praten. We hebben nog niet nagedacht over wat ouders van Talk n Joy vinden. Er zijn namelijk een aantal moeders die wel goed Talk n Joy kunnen beoordelen. Zo zijn er wel meer moeders die ik ken waarvan ik verwacht dat ze dat wel kunnen. Zo hebben we vorig jaar aan het einde van het schooljaar een ijsje gegeten met Talk n Joy en toen merkte ik ook dat zowel het kind als de ouder het heel leuk vonden.

Vragenlijst oudere kinderen: “Er zijn mensen waar ik tegenop kijk” in welke zin dan? Eerder zeggen: “Zijn er mensen die als een voorbeeld voor me zijn” of “Zijn er mensen zoals ik zelf later ook wil worden”. Ik denk dat deze vragenlijst voor kinderen **vanaf 15/16 jaar is**. Dit zou je prima met die meiden van 15/16 kunnen bespreken. “Ik ben trots om Nederlands te zijn” een beetje een rare vraag. Het is wel een mooie lijst, in ieder geval om over te praten. De formulering van de stelling over honger aanpassen. Er is niet echt een vraag over hoe ze zich voelen. Of dat ze zelf opgewassen zijn tegen negatieve gebeurtenissen in huis. “Staan mij bij” vind ik een beetje ouderwets taalgebruik, ik zou eerder zeggen steunen. **Voorkeur gaat uit naar de 5-puntsschaal, want bij 5 mogelijkheden heb je iets meer nuance. Ik zou het iets beter later aansluiten bij KVO, door sommige vragen iets meer specificeren op de situatie thuis. Om het effect van Talk n Joy te meten, wat vragen over Talk n Joy toe te voegen**. Bijvoorbeeld of ze het fijn vinden om af en toe te praten met iemand en of dat helpt. De lengte van de vragenlijst is goed, maar ik zou het iets beter bij elkaar zetten en dan in blokjes. **Toevoegingen zijn vragen over weet je wat je kunt gaan doen als je je niet fijn voelt. Meer kleur gebruiken, in ieder geval de vragenlijst op een gekleurd velletje. De vragenlijst ziet er nu heel vol uit, met name die voor de jongere kinderen. De aandacht gaat vooral naar de smileys** uit. Ik weet nog dat bij de vorige vragenlijst de jongste kinderen de vragen heel lang vonden. Ik zou met alle nieuwe kinderen, bij alle intakes in die vervolggesprekken een lijst afnemen. Af en toe na een jaar of half jaar opnieuw de vragenlijst afnemen. Probeer regelmaat te vinden in het afnemen van de vragenlijsten. Ik zou voor de jongste kinderen de vragenlijst met begeleiding afnemen, de oudste kinderen (na de basisschool) die kunnen het wel zelf. De vragenlijst moet worden afgenomen waar de kinderen gezien worden. Het afnemen van de vragenlijst moet passen in het begeleidingstraject van de kinderen. Sommige kinderen zie je maar eens per jaar tijdens de vakantieweek, terwijl andere kinderen aan veel meer Talk n Joy activiteiten meenemen. Na hoeveel tijd zou het ideaal zijn om opnieuw een vragenlijst af te nemen, dit zou een half jaar of negen maanden zijn. Ze geeft aan dat ze dat niet precies weet. Voor kinderen die nog niet in het systeem zitten, de vragenlijst nog voor de vakantieweek afnemen.

Interview 6, Bepie

Vragenlijst jongere kinderen: sommige vragen vind ik heel onduidelijk. Sommige vragen vind ik iets

te veel voor de jongste groep en andere vragen iets meer voor de oudste groep. Ik zou deze vragenlijst pakken **voor kinderen van 11 tot 13 jaar**. “Deel je weleens met anderen” vind ik een heel onduidelijke vraag. “Weet je hoe je je moet gedragen op verschillende plekken”. Concrete voorbeelden geven, bijv. “Als je boos bent, praat je daar dan over met je ouders”. “Weet je waar je naartoe moet als je hulp nodig hebt?”, wat voor hulp? Door het specifieker te maken, uitgebreider te beschrijven of toe te lichten kun je de vragenlijst duidelijker maken. Concretiseren en formulering aanpassen zijn belangrijk. Mocht dit gebeuren kan de vragenlijst voor een bredere leeftijdsgroep. Er moet in ieder geval de mogelijkheid zijn om samen te maken en vragen te stellen door de kinderen. Veerkracht is voor mij niet alleen maar omgaan met negatieve gebeurtenissen. **Wellicht meer vragen over vertrouwen in zichzelf. Het enige aspect dat ik er graag bij in zou hebben is het vertrouwen in zichzelf.** De vragen mogen iets overzichtelijk gestructureerd worden. **De vragen mogen niet in één rits onder elkaar.** Vindt het moeilijk om te zeggen of ze wat mist in de vragenlijst. **Het voornaamste punt dat gemist wordt zijn eigen kwaliteiten en vertrouwen.**

Vragenlijst oudere kinderen: Deze vragenlijst is vanaf voortgezet onderwijs, bij sommige vragen **moet je wel 14 jaar zijn om dat te snappen**. Woorden zullen ze snappen, maar wat er bedoeld wordt denk ik niet. “Ik ben mij bewust van wat ik goed kan” **Ik denk dat je daar wel 16 jaar voor moet zijn**, want dit gaat over zelfreflectie wat kinderen jonger nog niet echt kunnen. Ik zou deze vraag specifieker maken, want het is wel een passende vraag binnen de vragenlijst. Bij de vraag over familie tradities, gewoon hetzelfde formuleren als bij de vorige vragenlijst. **Voorkeur gaat uit naar een 5-puntsschaal, omdat je iets meer hebt dan alleen zwart-wit.** Of ik de vragenlijst alles omvattend vind, kan ik nu niet zeggen. **Misschien een belangrijk item is nog het toevoegen van een vraag over zorgen voor anderen. Dit vind ik heel toepasselijk voor deze doelgroep. Zoals, zorgen voor ouders, broertjes/zusjes.** “Ik ben trots om Nederlands te zijn” vind ik een rare vraag. **Ook deze vragenlijst moet in kortere blokken worden opgesteld. Over beide vragenlijsten, de smileys spreken de kinderen aan, maar ze vindt de smileys niet sprekend en strak genoeg. Als er een vijfdeling in smileys is zou ik die graag zien. Alleen als je daar goed genoeg onderscheid in kan maken. Als je 6 of 7 vragen per pagina hebt, hoeft je het niet in zo’n raster te doen, want zo’n raster maakt het een beetje saaier.**

Afnamemoment: de interventies zijn heel verschillend per lengte. Dat maakt het heel verschillend voor het meten van de effectiviteit. Voor aanvang van een interventie een vragenlijst afnemen. Na een intakegesprek, na het kennismaken met Tactus of talk n Joy afnemen. Na een interventie, na een week of na een dag, of na een serie dagen. Als ze in een langer traject zitten misschien wel een jaarlijkse of een half jaarlijkse lijst. Een vast moment creëren dat alle kinderen die betrokken zijn bij Talk n Joy een vragenlijst invullen. Dus een halfjaarlijkse afname of voor of na een interventie. Ik vind het ook erg goed om drie maanden na een interventie een vragenlijst afnemen. In ieder geval na de intake en vervolgens ook halfjaarlijks. Voor de Talk n Joy dagen vind ik het een beetje lastig, omdat alle andere vormen van Talk n Joy iets meer geclusterd zijn en een dag op zichzelf staand is. Mochten kinderen drie keer in een half jaar hebben deelgenomen aan een dag, ook een vragenlijst afnemen. Of bij losse interventies, half jaarlijks een vragenlijst laten invullen. De vragenlijst moet worden afgenomen met degene die zij kennen, dit is dus de begeleider van Tactus. Waar dit moet plaatsvinden hangt af waar dit mogelijk is met de kinderen.

Bijlage D

Informed consent voor ouders

Onderzoek naar verbetering vragenlijst Talk 'n Joy

Beste ouder/verzorger,

Tactus Verslavingszorg is in samenwerking met de Universiteit Twente bezig met een onderzoek naar het effect van Talk 'n Joy. Gekeken wordt in hoeverre kinderen baat hebben bij de bijeenkomsten van Talk 'n Joy. Dit wordt gemeten aan de hand van een vragenlijst die veerkracht meet. Veerkracht is het vermogen om goed om te kunnen gaan met vervelende ervaringen.

De bedoeling is dat uw kind de vragenlijst invult en hardop vertelt wat hij/zij van de vragen die gesteld worden vindt. Het afnemen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten. Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Dat betekent u of uw kind niet deel hoeft te nemen aan dit onderzoek als u of uw kind dat niet wil. Daarnaast mag uw kind ten aller tijde besluiten te stoppen voorafgaand of tijdens het onderzoek.

De antwoorden die uw kind geeft, worden volledig geanonimiseerd. De persoonsgegevens van uw kind worden niet gebruikt. De gegevens van dit onderzoek, worden uitsluitend gebruikt ter verbetering van de eerder genoemde vragenlijst.

Mocht u verdere vragen hebben over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met Lauren Schonewille l.schonewille@tactus.nl

Bij deze verleen ik toestemming dat mijn kind deelneemt aan dit onderzoek.

Naam ouder/verzorger:.....

Naam kind:

Leeftijd:

Datum:.....

Handtekening ouder/verzorger:.....

Talk 'n Joy vragenlijst

Vragenlijst over veerkracht bij kinderen vanaf 8 jaar.

Naam: _____

Leeftijd: _____

Uitleg

Om Talk 'n Joy mogelijk te maken, is het belangrijk voor de begeleiders van Tactus om een aantal dingen over jou te weten. In deze vragenlijst worden vragen gesteld over hoe jij over verschillende dingen nadenkt en over hoe jij je voelt.

De bedoeling is dat jij de smiley die het meeste past bij wat jij vindt inkleurt.

Voorbeeld:

	Nee	Soms	Ja
Vind je school leuk?			

Er is geen goed of fout antwoord. Kies gewoon het antwoord dat het best beschrijft wat jij vindt of voelt.

Je mag steeds vragen stellen wanneer je iets niet begrijpt.

Vraag	Nee	Soms	Ja
1. Zijn er mensen om je heen waar je graag op zou willen lijken?			
2. Weet je uit wat voor een gezin je vader en moeder komen?			
3. Word je eerlijk behandeld?			
4. Vind je de manier waarop de mensen om je heen feest vieren leuk? (bijv. Kerst, Sinterklaas of Suikerfeest)			
5. Vind je het belangrijk om goed je best te doen op school?			
6. Heb je het gevoel dat je bij de kinderen op school past?			

Vraag

Nee

Soms

Ja

7. Doe je weleens mee aan activiteiten die met het geloof te maken hebben? *(bijv. kerk of moskee)*



8. Vind je het belangrijk om mensen om je heen te helpen?



9. Deel je weleens met anderen? *(bijv. speelgoed of snoep)*



10. Probeer je altijd af te maken waar je aan begint?



11. Vinden andere kinderen het leuk om met jou te spelen?



12. Als iets niet gaat zoals je wil, kun je dat dan oplossen zonder anderen pijn te doen?



13. Weet je waar je goed in bent?



Vraag	Nee	Soms	Ja
14. Heb je vrienden die om je geven?			
15. Denk je dat je vrienden om je geven als het niet zo goed met je gaat? (bijv. als je ziek bent of als je iets verkeerd hebt gedaan)			
16. Weet je hoe je je moet gedragen op verschillende plekken? (bijv. thuis of op school)			
17. Weet je waar je naartoe moet als je hulp nodig hebt? (bijv. als je met iemand wil praten als je je niet fijn voelt)			
18. Heb je de kans om te laten zien dat je opgroeit en dingen zelf kan?			
19. Heb je de kans om dingen te leren voor als je groter bent? (bijv. koken of anderen helpen)			

Vraag	Nee	Soms	Ja
20. Denk je dat je ouders altijd weten waar je bent of wat je doet?			
21. Is er genoeg te eten thuis als je honger hebt?			
22. Heb je het gevoel dat je ouders veel over je weten? (bijv. wat je blij of bang maakt)			
23. Praat je thuis over hoe je je voelt?			
24. Denk je dat je familie om je geeft als het niet zo fijn is thuis?			
25. Voel je je veilig in jouw gezin?			
26. Vind je de manier waarop feest gevierd wordt in jouw gezin leuk? (bijv. Sinterklaas, Kerst of het Suikerfeest)			

Talk 'n Joy vragenlijst

Vragenlijst over veerkracht bij kinderen vanaf 12 jaar.

Naam: _____

Leeftijd: _____

Uitleg

Om Talk 'n Joy mogelijk te maken, is het belangrijk voor de begeleiders van Tactus om een aantal dingen over jou te weten. In deze vragenlijst worden vragen gesteld over hoe jij over verschillende dingen nadenkt en over hoe jij je voelt.

De bedoeling is dat jij het bolletje dat het meeste bij jou past inkleurt.

Voorbeeld:

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
Ik vind het leuk om naar school te gaan.	☐	☒	☐	☐	☐

Er is geen goed of fout antwoord. Kies gewoon het antwoord dat het best beschrijft wat jij vindt of voelt.

Je mag steeds vragen stellen wanneer je iets niet begrijpt.

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
1. Ik werk samen met mensen om me heen.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Als ik ergens aan begin, dan probeer ik dat af te maken.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Mensen vinden het leuk om bij mij te zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Ik ben in staat om problemen op te lossen zonder mijzelf of anderen pijn te doen (bijv. door drugs te gebruiken of te vechten).	☐	☐	☐	☐	☐
5. Ik ben mij bewust van dingen die ik goed kan.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ik voel me gesteund door mijn vrienden.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Mijn vrienden steunen mij in moeilijke tijden.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
8. Ik weet hoe ik mij in verschillende sociale situaties moet gedragen.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ik weet waar ik in mijn omgeving naartoe kan gaan voor hulp.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word en steeds meer zelf kan.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ik heb de kans om kwaliteiten te ontwikkelen die ik later in mijn leven nodig heb.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Mijn ouders/verzorgers houden mij goed in de gaten.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Als ik honger heb ik er genoeg te eten.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Mijn ouders/verzorgers weten veel over mij.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
15. Ik praat met mijn ouders/ verzorgers over hoe ik mij voel.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Mijn familie steunt mij in moeilijke tijden.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ik voel mij veilig als ik met mijn ouders/verzorgers ben.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Ik vind de culturele en familie tradities die ze bij mij thuis hebben leuk.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Overtuigingen die met het geloof te maken hebben, geven mij kracht.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Ik doe mee aan activiteiten die met het geloof te maken hebben.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Ik vind het belangrijk om goede dingen te doen voor mijn omgeving.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
22. Naar school gaan vind ik belangrijk.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Ik heb het gevoel dat ik erbij hoor op school.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Er zijn mensen die als een voorbeeld voor mij zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Ik ben trots op de cultuur en tradities van mijn bevolkingsgroep.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Ik word eerlijk behandeld door mijn omgeving	☐	☐	☐	☐	☐
27. Ik vind de cultuur en tradities in Nederland leuk.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ik ben trots op het land waar ik vandaan kom.	☐	☐	☐	☐	☐

Bijlage E

Talk 'n Joy vragenlijst

Vragenlijst over veerkracht bij kinderen vanaf 8 jaar.

Naam: _____

Leeftijd: _____

Ik ben een: **jongen/meisje**

Uitleg

Om Talk 'n Joy mogelijk te maken, is het belangrijk voor de begeleiders van Tactus om een aantal dingen over jou te weten. In deze vragenlijst worden vragen gesteld over hoe jij over verschillende dingen nadenkt en over hoe jij je voelt.

De bedoeling is dat jij de smiley die het meeste past bij wat jij vindt inkleurt.

Voorbeeld:

	Nee	Soms	Ja
Vind je school leuk?			

Er is geen goed of fout antwoord. Kies gewoon het antwoord dat het best beschrijft wat jij vindt of voelt.

Je mag steeds vragen stellen wanneer je iets niet begrijpt.

Vraag	Nee	Soms	Ja
1. Zijn er mensen om je heen waar je graag op zou willen lijken?			
2. Weet je uit wat voor een gezin je vader en moeder komen?			
3. Word je eerlijk behandeld?			
4. Vind je de manier waarop de mensen om je heen feest vieren leuk? (bijv. hoe kinderen uit je klas Kerst, Sinterklaas of het Suikerfeest vieren)			
5. Vind je het belangrijk om goed je best te doen op school?			
6. Heb je het gevoel dat je bij de kinderen op school past?			

Vraag	Nee	Soms	Ja
7. Doe je weleens mee aan activiteiten die met het geloof te maken hebben? (bijv. kerk of moskee)			
8. Vind je het belangrijk om mensen om je heen te helpen?			
9. Deel je weleens met anderen? (bijv. speelgoed of snoep)			
10. Probeer je altijd af te maken waar je aan begint? (bijv. huiswerk of je kamer opruimen)			
11. Vinden andere kinderen het leuk om met jou te spelen?			
12. Als iets niet gaat zoals je wil, kun je dat dan oplossen zonder anderen pijn te doen?			
13. Weet je waar je goed in bent?			

Vraag	Nee	Soms	Ja
14. Heb je vrienden die om je geven?			
15. Denk je dat je vrienden om je geven als het niet zo goed met je gaat? (bijv. als je ziek bent of als je iets verkeerd hebt gedaan)			
16. Weet je hoe je je moet gedragen op verschillende plekken? (bijv. thuis of op school)			
17. Weet je waar je naartoe moet als je hulp nodig hebt? (bijv. als je met iemand wil praten als je je niet fijn voelt)			
18. Heb je de kans om te laten zien dat je opgroeit en dingen zelf kan?			
19. Heb je de kans om dingen te leren voor als je groter bent? (bijv. koken of anderen helpen)			

Vraag	Nee	Soms	Ja
20. Denk je dat je ouders altijd weten waar je bent of wat je doet?			
21. Is er genoeg te eten thuis als je honger hebt?			
22. Heb je het gevoel dat je ouders veel over je weten? (bijv. wat je blij of bang maakt)			
23. Praat je thuis over hoe je je voelt?			
24. Denk je dat je familie om je geeft als het niet zo fijn is thuis?			
25. Voel je je veilig in jouw gezin?			
26. Vind je de manier waarop feest gevierd wordt in jouw gezin leuk? (bijv. Sinterklaas, Kerst of het Suikerfeest)			

Talk 'n Joy vragenlijst

Vragenlijst over veerkracht bij kinderen vanaf 12 jaar.

Naam: _____

Leeftijd: _____

Ik ben een: **jongen/meisje**

Ik ben gelovig: **ja /nee/ weet ik niet**

Uitleg

Om Talk 'n Joy mogelijk te maken, is het belangrijk voor de begeleiders van Tactus om een aantal dingen over jou te weten. In deze vragenlijst worden vragen gesteld over hoe jij over verschillende dingen nadenkt en over hoe jij je voelt.

De bedoeling is dat jij het bolletje dat het meeste bij jou past inkleurt.

Voorbeeld:

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
Ik vind het leuk om naar school te gaan.	☐	☒	☐	☐	☐

Er is geen goed of fout antwoord. Kies gewoon het antwoord dat het best beschrijft wat jij vindt of voelt.

Je mag steeds vragen stellen wanneer je iets niet begrijpt.

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
1. Ik werk samen met mensen om me heen.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Als ik ergens aan begin, dan probeer ik dat af te maken.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Ik denk dat mensen het leuk vinden om bij mij te zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Ik ben in staat om problemen op te lossen zonder mijzelf of anderen pijn te doen (bijv. door te schelden of te vechten).	☐	☐	☐	☐	☐
5. Ik ben mij bewust van dingen die ik goed kan. (bijv. humor hebben of anderen helpen)	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ik voel me gesteund door mijn vrienden.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Mijn vrienden steunen mij in moeilijke tijden.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
8. Ik weet hoe ik mij in verschillende sociale situaties moet gedragen. (bijv. in de klas of met vrienden)	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ik weet waar ik in mijn omgeving naartoe kan gaan voor hulp.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Ik heb aan anderen de kans om te laten zien dat ik volwassen word.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ik heb de kans om kwaliteiten te ontwikkelen die ik later in mijn leven nodig heb.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Mijn ouders/verzorgers houden mij goed in de gaten.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Als ik honger heb is er genoeg te eten.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Mijn ouders/verzorgers weten veel over mij.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
15. Ik praat met mijn ouders/ verzorgers over hoe ik mij voel.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Mijn familie steunt mij in moeilijke tijden.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Ik voel mij veilig als ik met mijn ouders/verzorgers ben.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Ik vind de culturele en familie tradities die ze bij mij thuis hebben leuk. <i>(bijv. verjaardag of kerst)</i>	☐	☐	☐	☐	☐
19. Overtuigingen die met het geloof te maken hebben, geven mij kracht.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Ik doe mee aan activiteiten die met het geloof te maken hebben.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Ik vind het belangrijk om goede dingen te doen voor mijn omgeving.	☐	☐	☐	☐	☐

Vraag	Helemaal niet	Een klein beetje	Soms	Regelmatig	Vaak
22. Naar school gaan vind ik belangrijk.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Ik heb het gevoel dat ik erbij hoor op school.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Er zijn mensen die als een voorbeeld voor mij zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Ik ben trots op de cultuur en tradities van mijn bevolkingsgroep.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Ik word eerlijk behandeld door mijn omgeving	☐	☐	☐	☐	☐
27. Ik vind de cultuur en tradities in Nederland leuk.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ik ben trots op het land waar ik vandaan kom.	☐	☐	☐	☐	☐

Bijlage F

Tabel 2: Overeenkomsten Huis-model en CYRM 1

	Individuele capaciteiten (Persoonlijke vaardigheden, peer support en sociale vaardigheden)	Relaties met primaire verzorgers (Fysieke zorg en psychologische zorg)	Contextuele factoren die een gevoel van betrokkenheid faciliteren (Spiritueel, onderwijs en cultuur)
Gedragenheid	Peer support	Psychologische zorg	Spiritueel en onderwijs
Zingeving			
Vaardigheden	Persoonlijke vaardigheden en sociale vaardigheden		
Eigenwaarde			
Humor	Eén item binnen persoonlijke vaardigheden. CYRM-26: “Vinden andere kinderen het leuk om met jou te spelen?”. CYRM-28: “Ik denk dat mensen het leuk vinden om bij mij te zijn”.		

Uitleg begrippen tabel

Zowel de CYRM-26 als de -28 variant beschouwt (1) individuele capaciteiten, (2) relaties met primaire verzorgers en (3) contextuele factoren die een gevoel van betrokkenheid faciliteren, als de drie kernelementen die ten grondslag liggen aan veerkracht. Bij beide testen zijn deze drie kernelementen verder uitgesplitst op sub-schaalniveau. Op individueel niveau worden de sub-schalen (a) persoonlijke vaardigheden, (b) peer support en (c) sociale vaardigheden gebruikt. De sub-schalen bij de relaties met primaire verzorgers luiden (a) fysieke zorg en (b) psychologische zorg. Tot slot bestaan de sub-schalen in de categorie contextuele factoren uit (a) spiritueel, (b) onderwijs en (c) cultureel (Resilience Research Centre, 2016). Het Huis-model waar de interventie Talk 'n Joy op gebaseerd is bestaat uit de volgende kernelementen (1) gedragenheid, (2) zingeving, (3) vaardigheden, (4) eigenwaarde en (5) humor (van Maarseveen 2009).